

Nr 26.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om personundersökning i brottmål, m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1954 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 203, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om personundersökning i brottmål;
  - 2) lag angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister; samt
  - 3) lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).
- Lagförslagen är av följande lydelse.

(Gällande lydelse.)

Lag den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål.

1 §.

I brottmål må, där det prövas erforderligt, *särskild förundersökning* äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande.

2 §.

Har någon som ej fyllt tjuguet år häktats för brott, skall *särskild förundersökning* äga rum, där ej an-

(Föreslagen lydelse.)

1) F ö r s l a g

till

Lag om personundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

I brottmål må, där det prövas erforderligt, *personundersökning* äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande.

2 §.

Har någon som ej fyllt tjuguet år häktats för brott, skall *personundersökning* äga rum, där ej anledning är

(Gällande lydelse.)

ledning är att antaga, att utredning som i 1 § sägs kommer att därför utan vara för domstolen tillgänglig. Vad nu sagts gälle ock, då någon som fyllt tjuguet år häktats, såframt ej laga hinder mot villkorlig dom föreligger eller sådant fall är för handen som avses i 3 § lagen om villkorlig dom eller fråga är om brott av krigsman mot 25—27 kap. strafflagen.

Ej må till straffarbete i sex månader eller däröver eller till fängelse under tid som nu sagts eller till *tvångsuppfostran* eller ungdomsfängelse dömas eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att *särskild förundersökning* ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

3 §.

Om *särskild förundersökning* förordnar domstolen, så snart det finnes lämpligen kunna ske. Vill åklagaren, den misstänkte eller hans försvarare att beslut om sådan undersökning skall meddelas före åtalet, må han hos domstolen göra framställning därom. Häktas den misstänkte, bör beslutet meddelas sist i samband med häktningen.

Till *förundersökare* förordnas lämplig och villig person.

4 §.

Domstolen må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas, *därest den misstänkte är häktad, läkare vid anstal-*

(Föreslagen lydelse.)

att antaga, att utredning som i 1 § sägs kommer att därför utan vara för domstolen tillgänglig. Vad nu sagts gälle ock, då någon som fyllt tjuguet år häktats, såframt ej laga hinder mot villkorlig dom föreligger eller sådant fall är för handen som avses i 3 § lagen om villkorlig dom eller fråga är om brott av krigsman mot 25—27 kap. strafflagen.

Ej må till straffarbete i sex månader eller däröver eller till fängelse under tid som nu sagts eller till ungdomsfängelse dömas eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att *personundersökning* ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

3 §.

Om *personundersökning* förordnar domstolen, så snart det finnes lämpligen kunna ske. Vill åklagaren, den misstänkte eller hans försvarare att beslut om sådan undersökning skall meddelas före åtalet, må han hos domstolen göra framställning därom. Häktas den misstänkte, bör beslutet meddelas sist i samband med häktningen.

Till *personundersökare* förordnas lämplig och villig person.

4 §.

Domstolen må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas om möjligt en psykiater.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

ten och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater.

Där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, skall läkarintyg som ovan sägs vara införskaffat, innan någon dömes till tvångsuppfost-
ran eller ungdomsfängelse.

Misstänkt, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den misstänkte, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

5 §.

Förundersökaren äger taga del av anteckningar och andra handlingar från den av åklagaren ledda förundersökningen samt närvara vid förhör, som hålles med den misstänkte.

Barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd skola på begäran av förundersökaren, åklagaren eller domstolen meddela upplysningar beträffande misstänkt, med vilken nämnden har att taga befattning, och föreslå de åtgärder, som nämnden må finna erforderliga för hans rättande.

6 §.

Finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, vilka inför domstolen framkomma i anledning av utredning

I brottmål, där anledning föreligger till antagande, att den misstänkte begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall läkarintyg som ovan sägs av domstolen ansökas, såframt omständigheterna göra sannolikt, att målet därigenom kan avgöras utan inhämtande av utlåtande enligt sinnessjuklagen. Läkarintyg skall, där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, vara införskaffat innan någon dömes till ungdomsfängelse.

Misstänkt, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den misstänkte, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

5 §.

Personundersökaren äger taga del av anteckningar och andra handlingar från förundersökningen samt närvara vid förhör, som hålles med den misstänkte.

Barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd skola på begäran av personundersökaren, åklagaren eller domstolen meddela upplysningar beträffande misstänkt, med vilken nämnden har att taga befattning, och föreslå de åtgärder, som nämnden må finna erforderliga för hans rättande.

6 §.

Finner domstolen det vara till avsevärt men för den tilltalade eller annan, att kännedom om personliga förhållanden, vilka inför domstolen framkomma i anledning av utredning

(Gällande lydelse.)

som avses i denna lag, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna förordna att målet i vad angår dylik utredning skall handläggas inom stängda dörrar.

Utan hinder av sådant beslut må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta, rätt att övervara handläggningen.

7 §.

Förundersökare ävensom läkare, vilken förordnats jämlikt 4 §, åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligt arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom skall gå i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift. Ersättning som avses i denna paragraf skall gäldas av statsverket.

8 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpningen av denna lag.

(Föreslagen lydelse.)

som avses i denna lag, i följd av rättegångens offentlighet vinner spridning, må domstolen kunna förordna att målet i vad angår dylik utredning skall handläggas inom stängda dörrar.

Utan hinder av sådant beslut må domstolen medgiva tilltalads anhöriga ävensom annan, vilkens närvaro kan väntas bliva till nytta, rätt att övervara handläggningen.

7 §.

Personundersökare ävensom läkare, vilken förordnats jämlikt 4 §, åtnjuta efter domstolens prövning av allmänna medel skäligt arvode för utfört arbete samt ersättning för nödvändiga utgifter. Beslut härom skall gå i verkställighet ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall, där det begäres, tillhandahållas utan avgift. Ersättning som avses i denna paragraf skall gäldas av statsverket.

8 §.

Konungen äger meddela de närmare bestämmelser som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

Genom lagen upphäves lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri eljest lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

---

2) Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900
(nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

1 mom. För envar, om vilken blivit så dömt, som i 1 § sägs, skall från domstolen eller myndigheten till registret lämnas särskild uppgift, innefattande upplysning om hans namn och vad i övrigt må erfordras till hans betecknande, om förbrytelsen eller, då tvångsarbete ådömts, anledningen därtill samt om domen; uppgift om villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter skall dock härjämte innehålla upplysning om bötesbeslutet.

1 mom. För envar, om vilken blivit så dömt, som i 1 § sägs, skall från domstolen eller myndigheten till registret lämnas särskild uppgift, innefattande upplysning om hans namn och vad i övrigt må erfordras till hans betecknande, om förbrytelsen eller, då tvångsarbete ådömts, anledningen därtill, om *verkställd personutredning* samt om domen; uppgift om villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter skall dock härjämte innehålla upplysning om bötesbeslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

---

¹ Senaste lydelse av 2 § 1 mom. se SFS 1937: 123.

3) Förslag

till

Lag

Om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Härigenom förordnas, att 41, 41 a, 42, 43, 44, 46 och 46 a §§ samt 47 § 2 mom. sinnessjuklagen den 19 september 1929¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

41 §.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall domstolen förordna om sinnesundersökning enligt vad nedan sägs, där ej av särskilda skäl *sådan undersökning* finnes obehövlig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall domstolen förordna om sinnesundersökning enligt vad nedan sägs, där ej *på grund av läkarintyg, som jämlikt lagen om personundersökning i brottmål avgivits av psykiater, framstår såsom uppenbart, att brottet begåtts under sådant inflytande, eller sinnesundersökningen eljest* av särskilda skäl finnes obehövlig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

Finnes brottet — — — — — därtill äro.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 41, 41 a, 42, 43, 46 och 46 a §§ SFS 1945: 467 samt beträffande 44 § 1953: 340.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

41 a §.

Uppkommer fråga om sinnesundersökning av den som är misstänkt för brott, skall domstolen, i den mån det lämpligen kan ske, från myndigheter, som tidigare tagit befattning med den misstänkte, infordra sådana handlingar, som kunna antagas vara av betydelse för bedömandet av hans sinnesbeskaffenhet.

Beslut om — — — — — begått densamma.

Har beslut — — — — — därtill äro.

Där rätten — — — — — stängda dörrar.

42 §.

Sinnesundersökning av den, som förvaras i häkte, skall verkställas å sinnessjukavdelning vid fångvården av där anställd läkare. För undersökningen skall den häktade överföras till den sinnessjukavdelning, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte, där han förvaras. Domstol, som förordnat om undersökningen, skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till nämnda avdelning.

Undersökningsläkaren må hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen, så ock hos domstolen göra framställning om att förhör i målet hålles med personer, som kunna antagas äga kännedom om sådana omständigheter. Därvid bör angivas vad utredningen eller förhöret skall avse. Skall förhör äga rum, ankomme på domstolen att föranstalta om att förhöret varder hållet samt att underrätta undersökningsläkaren om förhöret. Angående ersättning åt den,

1. Sinnesundersökning av den, som förvaras i häkte, skall verkställas å sinnessjukavdelning vid fångvården av där anställd läkare. För undersökningen skall den häktade överföras till den sinnessjukavdelning, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte, där han förvaras. Domstol, som förordnat om undersökningen, skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till nämnda avdelning.

Undersökningsläkaren må hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen, så ock hos domstolen göra framställning om att förhör i målet hålles med personer, som kunna antagas äga kännedom om sådana omständigheter. Därvid bör angivas vad utredningen eller förhöret skall avse. Skall förhör äga rum, ankomme på domstolen att föranstalta om att förhöret varder hållet samt att underrätta undersökningsläkaren om förhöret. Angående ersättning åt den,

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

som inkallats till förhöret för att höras, gälle vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål finnes stadgat; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

Sinnesundersökning skall verkställas utan dröjsmål och utlåtande däröver avgivas sist inom sex veckor från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen, i den mån ej domstolen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medger anstånd. Beslut om anstånd må meddelas utan parternas hörande. Vid utlåtandet skola fogas de av domstolen till sinnessjukavdelningen överlämnade handlingarna.

I utlåtandet skall undersökningsläkaren angiva den undersöktes sinness tillstånd vid gärningens begående, så ock huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnessbeskaffenhet bliva föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skola ock angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. Förklaras någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslö, vid gärningens begående hava lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämfäst med sinnessjukdom, skall utlåtandet tillika innehålla skälen till att sådan jämfästighet anses föreligga.

som inkallats till förhöret för att höras, gälle vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen finnes stadgat; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

2. Sinnesundersökning skall verkställas med största möjliga skyndsamt och till sin omfattning anpassas efter undersökningsfallets beskaffenhet.

Utlåtandet över undersökningen skall avgivas sist inom sex veckor från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen, i den mån ej medicinalstyrelsen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medger anstånd. Vid utlåtandet skola fogas de av domstolen till sinnessjukavdelningen överlämnade handlingarna.

3. I utlåtandet skall undersökningsläkaren angiva den undersöktes sinness tillstånd vid gärningens begående, så ock huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnessbeskaffenhet bliva föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skola ock angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. Förklaras någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslö, vid gärningens begående hava lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämfäst med sinnessjukdom, skall utlåtandet tillika innehålla skälen till att sådan jämfästighet anses föreligga.

Utlåtandet skall ej avfattas vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömande.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

4. De närmare anvisningar som må finnas påkallade beträffande tillämpningen av vad i 2 och 3 mom. är stadgat meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av medicinalstyrelsen.

Då utlåtande avgives, skall undersökningsläkaren samtidigt insända en avskrift därav till medicinalstyrelsen; finner styrelsen anledning föreligga till ytterligare psykiatrisk granskning, har styrelsen att ofördröjligen underrätta domstolen där-
om.

43 §.

Sinnesundersökning av — — — — — undersökningen hör.

Den, som — — — — — allvarlig olägenhet.

Finnes det — — — — — viss tid.

I fall, som avses i denna paragraf, skola föreskrifterna i 42 § *andra, tredje, fjärde och femte styckena* i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att tiden för utlåtandes avgivande skall räknas från det handlingarna inkommo till sjukhuset.

I fall, som avses i denna paragraf, skola föreskrifterna i 42 § *1 mom. andra stycket och 2—4 mom.* i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att *den i 2 mom. andra stycket stadgade* tiden för utlåtandes avgivande skall räknas från det handlingarna inkommo till sjukhuset.

44 §.

Prövar domstol — — — — — i målet.

Vad i 42 § *fjärde stycket* stadgas om utlåtande av undersökningsläkare skall äga motsvarande tillämpning beträffande medicinalstyrelsens utlåtande.

Vad i 42 § *3 mom.* stadgas om utlåtande av undersökningsläkare skall äga motsvarande tillämpning beträffande medicinalstyrelsens utlåtande.

Medicinalstyrelsen äge — — — — — följande iakttagas:

1) Det åligger — — — — — i målet.

2) Undersökning av — — — — — dit överförs.

3) Jämväl medicinalstyrelsen äger begära utredning eller göra framställning om förhör, som i 42 § *andra stycket* sägs, och för undersökning-

3) Jämväl medicinalstyrelsen äger begära utredning eller göra framställning om förhör, som i 42 § *1 mom. andra stycket* sägs, och för under-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

en påkalla intagning å sinnessjukhus av den, som vistas å fri fot. Varder förhör utsatt, åligge domstolen att underrätta medicinalstyrelsen därom.

sökningen påkalla intagning å sinnessjukhus av den, som vistas å fri fot. Varder förhör utsatt, åligge domstolen att underrätta medicinalstyrelsen därom.

4) Vederbörande läkares — — — — — med avgivandet.

46 §.

Ej må — — — — — ägt rum.

Å sådan undersökning skola bestämmelserna i 42 och 43 §§ i tillämpliga delar lända till efter rättelse med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om myndighet, som påkallat undersökningen; dock att, om läkare hos myndigheten gjort framställning om förhör, det skall ankomma på myndigheten att förordna om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna myndigheten meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § andra stycket omförmälas. Prövar myndigheten erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § därvid lända till efter rättelse med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

Å sådan undersökning skola bestämmelserna i 42 och 43 §§ i tillämpliga delar lända till efter rättelse med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om myndighet, som påkallat undersökningen; dock att, om läkare hos myndigheten gjort framställning om förhör, det skall ankomma på myndigheten att förordna om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna myndigheten meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § 1 mom. andra stycket omförmälas. Prövar myndigheten erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § därvid lända till efter rättelse med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

46 a §.

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma därtill att någon, som undergår straff, underkastas förvaring, skall styrelsen, innan interneringsnämndens yttrande i frågan inhämtas, föranstalta om undersökning av hans sinnesbeskaffenhet och beträffande frågan huruvida han efter frigivningen kan antagas bliva vådlig för annans säkerhet till person eller egen-

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma därtill att någon, som undergår straff, underkastas förvaring, skall styrelsen, innan interneringsnämndens yttrande i frågan inhämtas, föranstalta om undersökning av hans sinnesbeskaffenhet och beträffande frågan huruvida han efter frigivningen kan antagas bliva vådlig för annans säkerhet till per-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

dom, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig. *Samma lag vare, om styrelse för allmän uppfostringsanstalt finner anledning förekomma därtill att någon, som undergår tvångsuppfostran, underkastas förvaring.*

Beträffande undersökningen skola bestämmelserna i 42 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om styrelsen; dock att, om läkare hos styrelsen gjort framställning om förhör, det skall ankomma på styrelsen att föranstalta om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna styrelsen meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § andra stycket omförmälas. Prövar styrelsen erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § i vad de avse häktad äga motsvarande tillämpning med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

son eller egendom, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig.

Beträffande undersökningen skola bestämmelserna i 42 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om styrelsen; dock att, om läkare hos styrelsen gjort framställning om förhör, det skall ankomma på styrelsen att föranstalta om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna styrelsen meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § 1 mom. andra stycket omförmälas. Prövar styrelsen erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § i vad de avse häktad äga motsvarande tillämpning med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

47 §.

2. *Har domstol meddelat utslag, vari häktad, som icke jämlikt 1 mom. kvarhålles å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, förklarats på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, och är den häktade enligt infortrat utlåtande i behov av vård å sinnessjukhus eller i fall, då utlåtande infortrats från såväl läkare som medicinalstyrelsen och styrelsens utlåtande lagts till grund för straffriförklarandet, enligt sistnämnda utlåtande i behov av*

2. *Har domstol på grundval av utlåtande, som jämlikt detta kapitel avgivits av undersökningsläkare eller medicinalstyrelsen, eller på grundval av läkarintyg, som jämlikt lagen om personundersökning i brottmål avgivits av psykiater, förklarats häktad, som icke jämlikt 1 mom. kvarhålles å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, och är den häktade enligt utlåtandet eller intyget i behov av vård*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

sådan vård, skall han därefter förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården; och vare om honom lag som i 1 mom sägs.

å sinnessjukhus, skall han därefter förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården; och skall beträffande honom vad i 1 mom. stadgas äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 529 av herr *Huss*, och

nr 536 av fru *Gärde Widemar* m. fl., samt

inom andra kammaren

nr 677 av herr *Ståhl*, och

nr 687 av herr *von Friesen* m. fl.

Motionerna I: 529 och II: 677, vilka är likalydande, utmynnar i hemställan, »att frågan om anstånd med avgivande av rättspsykiatriskt utlåtande icke överflyttas till medicinalstyrelsen utan såsom hittills avgöres av domstolen; att med hänsyn till den enskildes rättssäkerhet rättspsykiatriska utlåtandens i samma utsträckning som hittills skall underkastas medicinalstyrelsens granskning; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig lagtext.»

I motionerna I: 536 och II: 687, vilka är likalydande, hemställes, »att riksdagen måtte *dels* avslå förslaget till lag om personundersökning i brottmål eller, därest detta yrkande icke bifalles, göra den ändringen i lagen att 4 § andra stycket utgår, *dels* i den föreslagna lagen om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 göra en sådan ändring att 41 § och 47 § bibehålles i nuvarande lydelse samt att 42 § 3 mom., andra stycket, och 4 mom. utgår.»

Beträffande de skäl, som ligger till grund för de i propositionen framlagda förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. I fråga om skälen för motionärernas yrkanden hänvisas till motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås vissa lagändringar i syfte att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål. Enligt förslaget skall s. k. kort läkarundersökning kunna i enkla och klara fall ersätta undersökning enligt sinnessjuklagen. Därjämte avses att få till stånd en differentiering av de egentliga sinnesundersökningarnas omfattning allt efter fallens krävande

beskaffenhet. Utlåtandena över undersökningarna skall ej göras vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömning. Prövningen av fråga om anstånd med avgivande av utlåtande skall enligt förslaget ankomma på medicinalstyrelsen i stället för domstolen. Den obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen slopas.

I samband med de sålunda föreslagna lagändringarna beträffande sinnesundersökning i brottmål har lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål ersatts med en ny lag om personundersökning i brottmål.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 14 november och den 30 december 1952 tillkallade chefen för justitiedepartementet sistnämnda dag särskilda sakkunniga för att inom justitiedepartementet utreda frågan om åtgärder för att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål m. m. I direktiven för de sakkunniga framhölls, att organisationerna för sinnesundersökning och psykiatriskt biträde inom fångvården vore tillräckliga för sina uppgifter men att det icke vore möjligt att genomföra en snabb utbyggnad av dessa organisationer. Ett hinder härför vore den för närvarande stora bristen på utbildade psykiatrer, vilken medfört ett mycket svårt läge även inom den egentliga sinnessjukvården. Under dessa förhållanden måste andra utvägar sökas för att komma till rätta med arbetsbelastningen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Såsom en tänkbar utväg antyddes i direktiven att noggrannare och mera tidskrävande undersökningar förbehölles sådana allvarliga och svårbedömda fall, där sådan undersökning vore mest behövlig, under det att i andra fall undersökningen skedde på det sätt som tillgängliga arbetskrafter medgäve. I viss utsträckning borde kortare läkarundersökning i samband med särskild förundersökning kunna ersätta sinnesundersökning. Vidare borde bl. a. beaktas, om den nuvarande obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen kunde upphöra.

De sakkunniga utgjordes till en början av borgmästaren Erik Bendz, tillika ordförande, överläkaren docenten Torsten Sondén och numera borgmästaren Nils Rappe, varjämte överläkaren Carl-Erik Uddenberg tillkallades för att såsom expert stå till de sakkunnigas förfogande. Sedan Sondén avlidit tillkallades den 6 mars 1953 med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande samma dag Uddenberg och överläkaren Lars-Ingemar Lundström att jämte Bendz och Rappe vara sakkunniga. De sakkunniga, vilka antog benämningen 1953 års utredning om sinnesundersökningar m. m., avgav den 30 juni 1953 en promemoria med förslag till vissa åtgärder för att nedbringa väntetiderna vid sinnesundersökning i brottmål (SOU 1953: 21).

Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av samtliga hovrätter, riksåklagarämbetet — som inhämtat yttranden från statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt föreningarna Sveriges landsfogdar, Sveriges stadsfiskaler och Sveriges landsfiskaler —, fångvårdsstyrelsen — efter hörande av överläkarna vid sinnessjukavdelningarna vid följande

fångvårdsanstalter, nämligen Långholmen, Håga, Malmö och Västervik samt förste läkaren vid fångvårdsanstalten Härlanda —, medicinalstyrelsen — efter hörande av överläkarna vid de rättspsykiatriska avdelningarna vid följande sjukhus, nämligen Psykiatriska sjukhuset, Ulleråkers sjukhus, Ryhovs sjukhus, S:t Lars sjukhus, S:t Jörgens sjukhus, Sidsjöns sjukhus och Umedalens sjukhus —, statskontoret, Stockholms rådhusrätt, rådhusrätten i Göteborg, rådhusrätten i Malmö, strafflagberedningen (med särskilt yttrande av ledamoten av beredningen professorn Olof Kinberg), fångvårdens organisationskommitté, svenska psykiatriska föreningen, rättspsykiatriska föreningen (med särskilt yttrande av föreningens vice ordförande Helge Knöös), föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund.

I. Allmänna synpunkter.

Den nuvarande undersökningsorganisationen och dess krisläge. Enligt 41 § sinnessjuklagen är det i brottmål domstolen som har att fatta beslut om att misstänkt skall underkastas sinnesundersökning. Detta skall ske, om det föreligger anledning till antagande att den misstänkte begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad självverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, där ej undersökning av särskilda skäl finnes obehövligen. I samma lagrum stadgas vidare att sinnesundersökning skall ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande. Som allmän begränsning av domstolens möjlighet att förordna om sinnesundersökning gäller, att för sådan erfordras särskilda skäl, om brottet ej förskyller svårare straff än böter.

Nuvarande organisation av undersökningsväsendet tillkom genom beslut av 1945 års riksdag. Den trädde i kraft den 1 januari 1946 och har sedan dess i stort sett varit oförändrad. Organisationen består av två helt skilda delar, den ena avsedd för undersökning av misstänkt som är häktad och den andra för undersökning av misstänkt på fri fot.

Sinnesundersökning av häktad skall enligt 42 § sinnessjuklagen verkställas å sinnessjukavdelning vid fångvården av där anställd läkare. Nämnda lagrum innehåller närmare föreskrifter om undersökningen, varav här blott skall anmärkas föreskriften i tredje stycket, att undersökningen skall verkställas utan dröjsmål och utlåtande däröver avgivas sist inom sex veckor från det handlingarna inkom till sinnessjukavdelningen, såvida ej domstolen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medger anstånd.

Sinnessjukavdelningar finns vid sex fångvårdsanstalter. Dessutom verkställs sinnesundersökning av kvinnor vid fångvårdsanstalten i Växjö, där det finns en arvodesanställd sinnessjukläkare.

Sinnesundersökning av den som är på fri fot skall enligt 43 § sinnessjuklagen verkställas av läkare, som för dylikt ändamål är anställd vid statligt sinnessjukhus. Bestämmelserna om dylika undersökningar överensstämmer i allt väsentligt med bestämmelserna om undersökning av häktade. Den lagstadgade normala undersökningstiden är även densamma eller sex veckor.

Undersökningsavdelningar finns vid åtta statliga sinnessjukhus. Härtill kommer att på Gotland undersökningar av både häktade och icke häktade utföres av överläkaren vid S:t Olofs sjukhus mot särskild ersättning för varje fall.

Utvecklingen i fråga om sinnesundersökningar belyses av tabell 1, som upptager antalet undersökningar, angående vilka utlåtande inkommit till medicinalstyrelsen.

Tabell 1.

År	Antal utlåtanden	År	Antal utlåtanden
1931	221	1942	1 255
1932	328	1943	1 531
1933	316	1944	1 750
1934	433	1945	1 677
1935	501	1946	1 493
1936	617	1947	1 303
1937	643	1948	1 045
1938	680	1949	1 023
1939	677	1950	1 033
1940	739	1951	1 039
1941	998	1952	1 041
		1953	1 013

Antalet undersökningar av häktade framgår av tabell 2 över varje år till medicinalstyrelsen inkomna utlåtanden över dylika undersökningar.

Tabell 2.

År	Antal utlåtanden	År	Antal utlåtanden
1931	160	1942	588
1932	232	1943	704
1933	202	1944	683
1934	265	1945	734
1935	272	1946	536
1936	324	1947	577
1937	367	1948	460
1938	344	1949	550
1939	355	1950	499
1940	380	1951	503
1941	503	1952	517
		1953	501

Här må anmärkas, att jämlikt beslut av Kungl. Maj:t även läkare utanför undersökningsorganisationen förordnats att verkställa sinnesundersökning av häktade. Arvode för dylik undersökning utgår med 300 kronor. Kapaciteten hos de å sinnessjukavdelningarna anställda läkarna motsvarar sålunda icke ovanstående siffror. Antalet av utomstående läkare verkställda undersökningar utgjorde under 1949 cirka 260, under 1950 286, under 1951 284, under 1952 299 och under 1953 251. Av antalet 1949 hade 88 undersökningar utförts av läkare tillhörande de rättspsykiatriska stationerna för undersökning av misstänkta på fri fot. Dessa läkare hade anlåtats för att övervinna en akut krissituation beträffande undersökning av häktade.

Väntetidernas längd och antalet häktade, som vid vissa tidpunkter under de senaste åren väntat på undersökning, framgår av tabell 3. Väntetider överstigande fyra månader har även förekommit, men det har endast rört sig om enstaka fall. Därest den stadgade undersökningstiden av 6 veckor ej skall överskridas bör antalet väntande vid undersökning av 500 fall om året eller 10 per vecka lämpligen ej överstiga 60.

Tabell 3.

Tidpunkt	Häktade, väntande på undersökning	Därav väntande sedan mera än två månader
1	2	3
1949 1/1	133	28
1/7	105	34
1950 1/1	77	4
1/7	83	3
1951 1/1	88	13
1/7	80	1
1952 1/1	108	21
1/2	95	24
1/3	84	18
1/4	104	24
1/5	101	13
1/6	91	13
1/7	98	12
1/8	115	27
1/9	129	39
1/10	135	34
1/11	130	24
1/12	136	28
1953 1/1	146	37
1/2	140	43
1/3	129	58
1/4	123	44
1/5	117	37
1/6	107	31
1/7	102	24
1/8	104	24
1/9	109	39

	1	2	3
1/10		111	34
1/11		116	32
1/12		113	31
1954 1/1		116	34
1/2		114	42

Antalet undersökningar av *icke häktade* framgår av tabell 4 avseende till medicinalstyrelsen inkomna utlåtanden.

Tabell 4.

År	Antal utlåtanden	År	Antal utlåtanden
1931	61	1942	667
1932	96	1943	827
1933	114	1944	1 067
1934	168	1945	943
1935	229	1946	957
1936	293	1947	726
1937	276	1948	585
1938	336	1949	473
1939	322	1950	534
1940	359	1951	536
1941	495	1952	524
		1953	512

Vid bedömandet av kapaciteten hos undersökningsväsendet för icke häktade bör siffran för 1949 ökas med 88, motsvarande det antal undersökningar av häktade, som nämnda år utfördes av läkare å sinnessjukhusens undersökningsavdelningar. Å andra sidan har från och med 1952 utomstående läkare anlitats även för undersökning av icke häktade. Antalet av sådana läkare utförda undersökningar uppgick under 1952 till 76 och under 1953 till 84.

Väntetidernas längd och antalet väntande icke häktade framgår av tabell 5. Undersökningstider för icke häktade på upp till ett år har även förekommit. Bland de väntande den 1 december 1953 fanns 27 som väntat mera än 8 månader, 9 som väntat mera än 10 månader och 5 som väntat i över ett år. I de ovan upptagna siffrorna angående väntetidens längd har icke medtagits exceptionella fall, såsom då den misstänkte ej kunnat anträffas eller beslutet om sinnesundersökning överklagats. Det lämpliga antalet väntande synes vid ett årligt antal undersökningsfall av 600 ej böra överstiga 70.

Tabell 5.

Tidpunkt	Icke häktade, väntande på undersökning	Därav väntande sedan mera än två månader	Därav väntande sedan mera än fyra månader	Därav väntande sedan mer än sex månader
1947 1/1	139			
1/7	102			
1948 1/1	115			
1/7	81			
1949 15/1	142			
1/7	158			
1950 1/8	198	101	34	16
1951 1/1	228	104	36	19
1/7	267	147	67	25
1952 1/1	278	172	89	63
1/2	266	178	101	57
1/3	255	174	106	48
1/4	256	160	97	46
1/5	250	160	100	54
1/6	234	154	84	49
1/7	246	134	69	32
1/8	254	147	90	34
1/9	258	175	96	42
1/10	261	171	99	57
1/11	260	151	98	48
1/12	258	153	84	42
1953 1/1	271	166	84	43
1/2	251	163	87	37
1/3	260	181	98	41
1/4	264	164	100	47
1/5	259	166	109	48
1/6	249	178	104	52
1/7	268	176	103	59
1/8	262	174	117	54
1/9	262	203	124	63
1/10	264	190	119	74
1/11	243	163	114	62
1/12	246	160	100	51
1954 1/ 1	241	149	87	54
1/2	226	147	81	50

Uppgifter härom saknas

Utredningen och yttrandena.

En översiktlig redogörelse för innehållet i de sakkunnigas promemoria och yttrandena däröver lämnas å sid. 20—25.

Departementschefen.

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, följande.

»Strafflagens tillräknelighetsbestämmelser fick sin nuvarande avfattning

år 1945. Samtidigt genomfördes nya regler beträffande sinnesundersökning, varjämte det rättspsykiatriska undersökningsväsendet omorganiserades. Såsom framgår av den föregående redogörelsen är den nya organisationen så uppbyggd, att sinnesundersökning av misstänkta som är häktade skall verkställas vid särskilda sinnessjukavdelningar vid fångvårdsanstalterna, medan undersökning av misstänkta som är på fri fot utföres vid statligt sinnessjukhus av där för ändamålet anställd läkare. Särskilda sinnessjukavdelningar finns vid sex fångvårdsanstalter. Vid åtta sinnessjukhus har undersökningsavdelningar, s. k. rättspsykiatriska stationer, inrättats. Dessutom verkställs sinnesundersökning av häktade kvinnor vid fångvårdsanstalten i Växjö av arvodesanställd sinnessjukläkare, och på Gotland utföres undersökningar beträffande såväl häktade som icke häktade av överläkaren vid S:t Olofs sjukhus.

Tiden för avgivande av utlåtande över sinnesundersökning bestämdes år 1945 till högst sex veckor, med möjlighet för domstolen att i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medgiva anstånd.

Vid tillkomsten av den nya organisationen underströks, bl. a. från riksdagens sida, att det närmast rörde sig om en provisorisk lösning och att det var angeläget att frågan om sinnesundersökningsväsendets organisation upptogs till förnyad prövning så snart förhållandena det medgav. Avsikten var att i avbidan på en definitiv lösning av frågan få till stånd en organisation som var kapabel att nedbringa de långa väntetiderna. Förhoppningarna om en väsentlig förbättring har dock icke gått i uppfyllelse. Under de första åren efter organisationens tillkomst höll arbetsbalansen sig åtminstone i stort sett på en godtagbar nivå. Sedermera har emellertid läget åter försämrats. Försök har gjorts att genom provisoriska åtgärder av olika slag bemästra svårigheterna. Dessa åtgärder har emellertid endast kunnat bringa tillfällig lättnad. Jag vill nämna att man år 1949 lyckades få ned arbetsbalansen beträffande häktade till en normal nivå genom att ett stort antal undersökningsfall överlämnades till undersökningsavdelningarna vid sinnessjukhusen. Denna åtgärd medförde dock som naturligt var en kraftig stegring av balansen beträffande icke häktade. Under senare tid har avsevärd hjälp erhållits genom att ett icke obetydligt antal undersökningar överlämnats till läkare utanför undersökningsorganisationen mot arvode för varje särskilt fall. Likväl är balansen nu oroväckande såväl beträffande häktade som icke häktade. Väntetiderna är för närvarande, såsom framgår av de förut lämnade statistiska uppgifterna, ofta mycket långa. Antalet häktade, som den 1 februari 1954 väntade på undersökning, var 114. Av dessa hade 42 väntat mer än två månader. Vid samma tidpunkt väntade 226 icke häktade på undersökning, varav 147 väntat mer än två månader, 81 mer än fyra månader och 50 mer än sex månader. Undantagsvis har väntetider på över ett år förekommit.

En undersökning har även visat att arbetsresultatet vid undersökningsstationerna är mycket ojämnt. Medan vissa av dem åstadkommer ett betydande arbetsresultat, kommer andra icke på långt när upp till det antal utlåtanden

per år som vid organisationens tillkomst betraktades som det normala. Enligt strafflagberedningens beräkningar (SOU 1942:59 s. 152) borde man räkna med att en heltidsanställd läkare skulle per år medhinna ett 50-tal undersökningar. Det förekommer exempel på att läkare kan medhinna och även överskrida denna arbetsprestation, under det att andra läkare icke kommer upp till hälften därav. Medicinalstyrelsen har i anledning härav framhållit, att den ej kan finna bärande skäl för de stora skillnader i fråga om antalet avgivna utlåtanden vid de olika avdelningarna.

Det är uppenbart att de onormalt långa väntetiderna kan tillskynda de misstänkta stora olägenheter och ett svårt personligt lidande, och man kan ej acceptera att det blir regel i stället för undantag att den i lagen stadgade tiden för undersökningens verkställande överskrides. En ändring måste komma till stånd.

Såsom nyss antydde är den nuvarande organisationen av undersökningsväsendet i viss mån av provisorisk karaktär. Naturligtvis är den mest rationella lösningen att tillföra organisationen ett större antal psykiatrer. Med den stora brist, som nu råder på läkare med dylik utbildning, är detta emellertid icke någon omedelbart framkomlig väg. En utökning av antalet läkartjänster inom undersökningsväsendet skulle — i den mån åtgärden över huvud taget fick någon effekt — medföra att ett antal läkare lämnade de redan svårt underbemannade sinnessjukhusen. På längre sikt är det emellertid nödvändigt att främja en utökning av psykiaterkåren. Utbyggnaden av de medicinska högskolorna utgör ett första led i denna strävan. Även andra spörsmål rörande organisationen, såsom uppdelningen av undersökningsväsendet i skilda delar för häktade och icke häktade, kan behöva omprövas.

Organisationsfrågan är emellertid ett spörsmål på längre sikt. För att man snabbt skall komma till rätta med missförhållandena inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet måste därför andra utvägar anlitas. En inventering av de olika möjligheter som härvid står till buds har nu verkställts av en för ändamålet tillsatt utredning. Vid fullgörandet av sitt uppdrag har utredningen inriktat sig på åtgärder ägnade att såvitt möjligt begränsa arbetet för psykiatrerna. Utredningen har dock från början avisat den måhända nära till hands liggande utvägen att låta detta ske genom att man söker nedbringa antalet undersökningsfall. På denna punkt är jag fullt ense med utredningen. Att genom lagstiftningsåtgärder begränsa domstolarnas möjligheter att förordna om sinnesundersökning strider uppenbarligen mot de aktuella strävandena att i möjligaste mån anpassa kriminalvården efter lagöverträdarens person. Utredningen har i stället framlagt ett förslag, innefattande flera olika åtgärder, vilka var för sig icke antages få någon större effekt men som enligt utredningens mening tillsammans efter någon tid bör kunna medföra återvunnen balans inom undersökningsväsendet.

Det är väsentligen tre olika utvägar som av utredningen anvisas för att man — utan reformering av själva läkarorganisationen — skall kunna ned-

bringa de långa väntetiderna. Den första utvägen är förstärkning av den icke-medicinska delen av personalen och ökat införande av moderna arbetsmetoder i fråga om undersökningarna. I detta avseende har utredningen med tillstyrkande återgivit vissa önskemål från de olika undersökningsavdelningarna beträffande förstärkning med nya socialassistenter och skrivbiträden samt komplettering av den maskinella utrustningen. Jag skall icke i detta sammanhang ingå på frågan om tillsättande av ytterligare socialassistenttjänster, då denna fråga nära sammanhänger med spørsmålet om läkarorganisationens uppbyggnad. Vad beträffar skrivpersonalen och den maskinella utrustningen bör det givetvis tillses att icke undersökningsavdelningarnas arbetskapacitet nedsättes på grund av brister i sådant hänseende. Såsom tidigare skett kan emellertid erforderliga förstärkningar göras inom ramen för tillgängliga anslag, varför jag icke här behöver uppehålla mig vid denna fråga.

Den andra utvägen som anvisas av utredningen är att underlätta det arbete som föregår själva undersökningen, främst genom att det material som erfordras för undersökningarna ställes till psykiaternas förfogande på ett för dem mindre arbetskrävande sätt, och såsom en tredje utväg förordas slutligen att ställa lägre krav på undersökningarna och utförligheten hos utlåtandena. De olika förslag som utredningen framlagt i de nu angivna hänseendena har i stort sett vunnit gillande vid remissbehandlingen, ehuru kritiska synpunkter framförts särskilt med hänsyn till riskerna för försämring av undersökningarnas och utlåtandenas kvalitet. Jag anser att utredningens förslag med vissa modifikationer kan tjäna såsom grundval för åtgärder till väntetidernas nedbringande. I det följande kommer jag sålunda att med ledning av utredningens promemoria framlägga vissa förslag rörande differentiering av sinnesundersökningarna och beträffande utlåtandenas avfattning. Vidare kommer spørsmålet om avskaffande av den obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen att behandlas, och såsom ett sista avsnitt upptages vissa frågor rörande utredningen om den misstänktes person.

Strafflagberedningen har vid remissbehandlingen av utredningens förslag framfört det uppslaget, att domstolen skulle få möjlighet att genom mellandom pröva skuldfrågan och förlägga sinnesundersökningen till tiden efter sakerförklaringen. Beredningen har till stöd för förslaget påpekat att sinnesundersökningarnas betydelse alltmera förskjutits till frågan om den tilltalades behandling. Vad beredningen anfört kan väl förtjäna beaktande, men det torde icke i någon väsentlig grad innebära en lösning av det nu aktuella spørsmålet att nedbringa väntetiderna. Dessa skulle, även om sinnesundersökning mera allmänt förlades till tiden efter huvudförhandling i skuldfrågan och dennas avgörande genom mellandom, utgöra en lika allvarlig belastning för rättsskipningen som för närvarande. Jag är ej beredd att i detta sammanhang och utan närmare utredning taga ställning till strafflagberedningens förslag.»

II. Förslag till olika åtgärder för väntetidernas nedbringande.

1. Differentiering av undersökningarna.

Gällande bestämmelser m. m. Redan för närvarande äger en viss differentiering av sinnesundersökningarna rum. Det förekommer sålunda dels egentliga sinnesundersökningar enligt 6 kap. sinnessjuklagen och dels s. k. korta läkarundersökningar enligt 4 § lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål.

Vad först beträffar sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen har i den föregående framställningen redogjorts för bestämmelserna i 41 § nämnda lag om de fall, då sådan sinnesundersökning skall äga rum. Här må endast tilläggas att i 41 a § stadgas, att beslut om sinnesundersökning ej må meddelas, med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma.

Enligt 42 § tredje stycket och 43 § fjärde stycket skall undersökningen verkställas utan dröjsmål och utlåtande däröver avgivas sist inom sex veckor från det handlingarna inkommit till sinnessjukavdelningen, såvida ej domstolen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medger anstånd.

I 43 § andra stycket stadgas, att det åligger misstänkt som vistas på fri fot att för undersökningen inställa sig å tid och ort, som av undersökningsläkaren bestämmes. Såvitt möjligt skall tillses, att för den som skall undersökas ej uppkommer hinder i hans förvärvsverksamhet eller annan allvarlig olägenhet. Om det finnes erforderligt för undersökningens verkställande, kan domstolen enligt tredje stycket i nämnda paragraf i vissa fall förordna att den som skall undersökas skall intagas å det sinnessjukhus, där läkaren är anställd.

Beslut om sinnesundersökning går jämlikt 45 § i verkställighet utan hinder av att det icke vunnit laga kraft.

I 47 § har upptagits bestämmelser om beredande av vård åt straffriförklarade. Där stadgas i 1 mom. som huvudregel, att misstänkt, som för undersökning intagits å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, tills vidare skall kvarbli där. Om den intagne sedermera i infordrat utlåtande förklaras icke vara i behov av vård å sinnessjukhus, må han ej vidare på grund av nyssnämnda stadgande kvarhållas å sinnessjukhuset eller sinnessjukavdelningen. Är han häktad skall han återföras till häktet. Vad nu sagts skall också gälla om förundersökningen nedlägges eller avslutas utan att åtal väckes eller domstol meddelar slutligt utslag, vari han icke förklaras på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri. — Om domstol meddelat dom, vari häktad, som icke jämlikt 1 mom. kvarhålls å sinnessjukhus eller sinnessjukavdelning vid fångvården, förklarats på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, och den häktade enligt infordrat ut-

låtande är i behov av vård å sinnessjukhus, skall han enligt 2 mom. därefter förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården. — I 3 mom. sägs, att om någon, som enligt ovannämnda bestämmelser förvaras å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, genom laga kraftägande utslag förklarats på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, skall han, om han är intagen å sinnessjukhus, anses för vård där intagen samt, om han förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården, för vård där förbli, intill dess plats kan beredas honom å något statens sinnessjukhus. Föreligger beträffande någon, som icke är häktad, sådant fall, som avses i 2 mom., åligger det vederbörande länsstyrelse att, om domstolens utslag vinner laga kraft, genast förordna om den straffriförklarades intagande å sinnessjukhus för vård.

Till jämförelse med de regler som sålunda gäller beträffande vård av straffriförklarade må en kort redogörelse lämnas för föreskrifterna i 2 kap. sinnessjuklagen om intagning å sinnessjukhus utan samband med brottmål. I 8 § sinnessjuklagen stadgas, att ansökning om intagning må göras av den sjuke eller av hans förmyndare, gode man, make eller anförvant eller av vissa myndigheter, däribland polismyndigheten i den ort, där den sjuke vistas. Ansökan skall jämlikt 9 § göras skriftligen hos sjukvårdsläkaren och vara av sökanden egenhändigt undertecknad. Då ansökan göres av annan än den sjuke skall enligt 10 § vid ansökningen fogas 1) av läkare utfärdad utlåtande, grundat på personlig undersökning, som verkställts högst en månad före den dag, då ansökningen göres, samt innefattande förklaring, att den sjuke är i behov av vård å sinnessjukhus (vårdattest); samt 2) av någon eller några trovärdiga personer meddelade uppgifter angående sådana den sjukes förhållanden, som är av betydelse för bedömning av hans sinnessillstånd (levnadsberättelse). I 10 § gives vidare föreskrifter om vilka läkare som äger utfärda vårdattest. Av dessa bestämmelser må här endast nämnas, att vårdattest i regel ej må meddelas av läkare vid det sinnessjukhus, varest intagning begäres. Göres ansökning om omyndigs intagande å sinnessjukhus skall, om ej ansökningen göres av någon som jämlikt i lagen intagna bestämmelser har att föranstalta om erforderlig vård åt den omyndige, eller av den, som enligt lag har att sörja för hans person, vid ansökningen vara fogat skriftligt medgivande till åtgärden av den sistnämnde. Vid ansökning om intagande bör vidare fogas prästbevis angående den sjuke.

Vid sidan av de egentliga sinnesundersökningarna enligt sinnessjuklagen förekommer som nämnts kort läkarundersökning enligt 1939 års lag om särskild förundersökning i brottmål. Enligt 1 § nämnda lag må i brottmål, där det provas erforderligt, särskild förundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. I vissa fall är sådan förundersökning obligatorisk. Vidare stadgas i 4 §, att domstolen må, när skäl därtill föreligger, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Till att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Ko-

nungen meddelade anvisningar, skall förordnas, om den misstänkte är häktad, läkare vid anstalten och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater. Om utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, skall sådant läkarintyg vara införskaffat, innan någon dömes till ungdomsfängelse. Misstänkt som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Om den misstänkte uteblir, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande. I kungörelse den 1 oktober 1943 (med lydelse enligt kungörelse den 21 mars 1952) har förordnats, att läkarintyget skall vara avfattat enligt visst formulär samt att för intyget jämte föregående undersökning tjänsteläkare ej äger tillgodoräkna sig högre arvode än 75 kronor.

Avsikten med den korta läkarundersökningen angavs i förarbetena till 1939 års lag vara att giva upplysning om den tilltalades fysiska och psykiska konstitution och hans hälsotillstånd samt att ådagalägga, huruvida det funnes anledning misstänka att den tilltalade lede av sjuklig rubbning av själsverksamheten eller psykisk abnormitet. Det tillades, att om efter sådan undersökning anledning funnes att antaga, att den tilltalade fölle under 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen, det stode domstolen öppet att förordna om undersökning enligt sinnessjuklagen samt att intyget sålunda icke vore avsett att göra utlåtande enligt sinnessjuklagen överflödigt. Dessa uttalanden torde böra ses mot bakgrunden av den vid tiden för uttalandena gällande lydelsen av 41 § sinnessjuklagen, vilken innebar att undersökning enligt nämnda lag *måste* ske, om domstolen ville tillämpa 5 kap. 5 eller 6 § strafflagen. Genom 1945 års lagstiftning skedde en uppmjukning av denna regel, i det att undersökning kan underlåtas, där »av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig». Strafflagberedningen nämnde som exempel på fall, då undersökning var överflödig, att brottet begåtts av en notoriskt sinnessjuk person, t. ex. en förrymd sinnessjukhuspatient, i vilket fall nödig utredning om den tilltalades sinnesbeskaffenhet torde vara för domstolen tillgänglig eller kunde införskaffas utan den omgång och tidsutdräkt som ett förordnande om sinnesundersökning innebär. Ett annat av strafflagberedningen nämnt fall är att den tilltalade tidigare, kanske flera gånger, varit föremål för sinnesundersökning och därvid befunnits lida av en konstitutionell psykisk abnormitet, som ej kan antagas ha undergått någon förändring under den tid som förflutit efter undersökningen.

Utredningen och yttrandena.

Utredningen och yttrandena däröver redovisas å sid. 31—41 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen bl. a. följande.

»I direktiven för 1953 års utredning antyddes, såsom en tänkbar utväg att nedbringa väntetiderna, att noggrannare och mera tidskrävande under-

sökningar kunde förbehållas sådana allvarliga och svårbedömda fall, där sådan undersökning vore mest behövlig, medan i andra fall undersökningen kunde ske på det sätt som tillgängliga arbetskrafter medgäve. Utredningen har vid sina överväganden av denna fråga kommit till det resultatet, att en dylik differentiering bör kunna ske på två olika vägar. Den ena vägen är att i ökad utsträckning använda den s. k. korta läkarundersökningen enligt lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål och låta denna i vissa fall ersätta den fullständiga undersökningen. Den andra vägen som utredningen anvisar är att genomföra en differentiering av de egentliga sinnesundersökningarna på så sätt att man i en del fall inskränker undersökningen jämlikt sinnessjuklagen till att ungefärligen motsvara den korta undersökningen.

Utredningen har tänkt sig att en vidgad användning av den korta undersökningen skall vara möjlig på sådana orter, där lämplig psykiater utom undersökningsväsendet finnes att tillgå. Enligt förslaget bör som regel förundersökning jämlikt 1939 års lag äga rum, innan beslut om undersökning enligt sinnessjuklagen meddelas, och till komplettering härav bör, där lämplig psykiater utom undersökningsväsendet finnes att tillgå, läkarintyg enligt 1939 års lag anskaffas, såvida det icke kan antagas, att beslut om sinnesundersökning likväl kommer att meddelas. Utredningen anser att kort undersökning som utförts av psykiater skall kunna läggas till grund för strafffriförklaring.

De flesta remissinstanserna, däribland medicinalstyrelsen, har ställt sig välvilliga till utredningens förslag i nu ifrågavarande avseende. Även enligt min mening bör det vara möjligt att, utan risk för att rättssäkerhetens krav eftersättes, i viss omfattning ersätta sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen med kort undersökning enligt 1939 års lag, ehuru den korta läkarundersökningens främsta uppgift är att utröna huruvida sinnesundersökning i sinnessjuklagens mening är motiverad. I enkla och klara fall synes kort undersökning kunna tjäna såsom grundval för strafffriförklaring under förutsättning att undersökningen utförts av psykiater. Formell täckning för en sådan utvidgning av den korta undersökningens funktion finnes i 41 § sinnessjuklagen, där det stadgas att domstolen, i fall då anledning föreligger till antagande, att den misstänkte begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, kan underlåta sinnesundersökning, där »av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig». Då det emellertid, med hänsyn till vissa uttalanden i förarbetena till 1939 års lag, kan råda någon tvekan om lagens innebörd på denna punkt, torde nämnda stadgande böra kompletteras med uttrycklig föreskrift om att sinnesundersökning är obehövlig, därest på grund av intyg över kort läkarundersökning utförd av psykiater framstår såsom uppenbart att brottet begåtts under sådant inflytande som avses i 5 kap. 5 § strafflagen. I anslutning härtill torde genom ett tillägg till 4 § förundersökningslagen böra inskräpas vikten av att läkarintyg enligt sagda paragraf anskaffas i sådana fall, då anledning föreligger till antagan-

de att den misstänkte faller under 5 kap. 5 § strafflagen och omständigheterna gör sannolikt, att målet på grundval av sådant intyg kan avgöras utan sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen. Beträffande spörsmålet om personutredning hänvisas till den följande framställningen.

Enligt 47 § sinnessjuklagen i dess gällande lydelse blir en tilltalad, som förklaras vara på grund av sin sinnesbeskaffenhet fri från ansvar och som enligt utlåtandet över verkställd sinnesundersökning är i behov av vård å sinnessjukhus, intagen å sådant sjukhus direkt på grund av domen och utlåtandet utan att de föreskrifter som eljest gäller för intagning på sinnessjukhus behöver iakttagas. Såsom framhållits i ett antal remissyttranden bör, såsom en konsekvens av att den korta läkarundersökningen i vissa fall kan ersätta sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen, intyg över kort undersökning i nu ifrågavarande avseende jämsställas med utlåtande enligt sinnessjuklagen. Jag vill alltså förorda att 47 § sinnessjuklagen kompletteras i det angivna hänseendet.

Vid utformningen av sitt förslag har utredningen förutsatt, att den eftersträfvade ökade användningen av den korta läkarundersökningen skall komma till stånd genom anlåtande av psykiatrer utom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Tanken är att man på detta sätt skall från undersökningsorganisationen avlasta de enklare fallen, så att de inom densamma verksamma läkarna skall kunna koncentrera sig på de egentliga sinnesundersökningarna. Denna begränsning i förslaget har emellertid vid remissbehandlingen föranlett vissa anmärkningar, som ej synes obefogade. Möjligheterna att effektivt utnyttja den korta undersökningen för nedbringande av väntetiderna torde bli större, om även läkare inom undersökningsorganisationen anlitas.

Den andra åtgärden som utredningen föreslagit för differentiering av sinnesundersökningarna är som nämnts att en viss klassificering skall ske inom ramen för de egentliga sinnesundersökningarna enligt sinnessjuklagen. Utredningens förslag går ut på en uppdelning av undersökningarna i två särskilda kategorier, s. k. A- och B-undersökningar. Till A-undersökningar skulle hänföras de mera komplicerade och svårbedömda fallen, medan enklare undersökningsfall skulle utföras såsom B-undersökning. Skillnaden mellan de båda kategorierna har i förslaget huvudsakligen kommit till uttryck däri att utlåtande över B-undersökning skulle få avfattas i nära överensstämmelse med det formulär som gäller för de korta undersökningarna enligt 1939 års särskilda förundersökningslag. Beträffande B-undersökningarna har utredningen vidare föreslagit, att tiden för utlåtandets avgivande skulle inskränkas till tre veckor, medan den nuvarande tidsfristen sex veckor skulle bibehållas för A-undersökningarna.

Det är givet att undersökningsfallen är av varierande beskaffenhet och att det arbete och den tid som måste ägnas åt en undersökning för att den skall giva ett tillförlitligt resultat växlar från fall till fall. Även om man i enlighet med vad förut anförts utskiljer vissa enkla undersökningsfall, som uppklaras genom kort läkarundersökning enligt 1939 års lag, är de kvar-

stående egentliga sinnesundersökningsfallen av mycket skiftande slag, alltifrån fall som kräver en ingående observation och noggranna överväganden till sådana som kan bedömas efter en tämligen summarisk utredning. Det är emellertid tveksamt om den rätta vägen är att, såsom utredningen ifrågasatt, göra en formlig uppdelning i två särskilda kategorier med olika regler beträffande tiden för utlåtandets avgivande m. m. De invändningar som vid remissbehandlingen, främst från läkarhåll, framkommit mot förslaget i denna del, torde ej kunna förbigås. Särskild uppmärksamhet förtjänar den anmärkningen, att en uppdelning i enlighet med förslaget kan giva intryck av att de till den enklare kategorien hänfödda undersökningarna (B-undersökningarna) är av en sämre kvalitet än de övriga. Uppenbart är att varje undersökningsfall skall underkastas en så omsorgsfull prövning som är påkallad för ett såvitt möjligt riktigt bedömande av fallet. Det synes även mindre lämpligt att föreskriva olika tidsfrister — enligt förslaget tre resp. sex veckor — då det ofta kan vara vanskligt att innan undersökningen pågått någon tid konstatera huruvida den skall hänföras till den ena eller den andra kategorien. Jag har sålunda vid övervägande av frågan kommit till den uppfattningen att utredningens förslag på denna punkt bör något modifieras. Den differentiering av sinnesundersökningarna som är önskvärd — eller rättare sagt nödvändig — för att väntetiderna skall kunna nedbringas torde hellre böra bygga på anvisningar, utfärdade i administrativ ordning, vilka starkt inskräpper vikten av att undersökningarna i varje särskilt fall anpassas efter vad som är behöfligt och anvisar undersökningsläkaren att i enlighet härmed begränsa undersökningen till förhållanden, som verkligen är relevanta för fallets rättspsykiatriska bedömning. De enklare fallen bör i allmänhet behandlas med förtur. Anvisningarna torde böra utfärdas antingen av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av medicinalstyrelsen. I själva lagen bör den nuvarande för alla undersökningsfall gällande tidsfristen sex veckor bibehållas. Jag vill i detta sammanhang understryka, att den nämnda tidsfristen icke är avsedd att vara en normaltids utan en maximitid. Om förhållandena medger det skall undersökningen verkställas på kortare tid. För att detta förhållande tydligare än i den nuvarande avfattningen av lagen skall komma till uttryck torde regeln att sinnesundersökning skall verkställas utan dröjsmål böra skärpas på så sätt, att det stadgas att undersökningen skall verkställas med största möjliga skyndsamhet. Det bör vidare i lagen uttryckligen fastslås, att undersökningen skall till sin omfattning anpassas efter undersökningsfallets beskaffenhet.

Ett spörsmål, som icke berörts vare sig av utredningen eller vid remissbehandlingen men som ändock torde vara förtjänt att upptagas i detta sammanhang, är huruvida den nuvarande ordningen för prövning av fråga om anstånd med utlåtandets avgivande kan anses tillfredsställande. Enligt gällande lag ankommer det på domstolen att i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medgiva anstånd utöver den stadgade sexveckorsfristen. Såsom skäl för uppskovsansökan torde i regel åberopas att under-

sökningen ej kan medhinnas i tid på grund av att undersökningsavdelningen är belastad med ett flertal andra undersökningsfall. Det kan ifrågasättas om domstolen har någon möjlighet att bedöma frågor som på detta sätt nära sammanhänger med arbetsförhållandena vid avdelningen. I praktiken har därför domstolarnas ställningstagande till uppskovsansökningar blivit en formalitet, och lagens stadgande om maximitid har icke förmått att fylla sin uppgift såsom en spärr mot alltför långa väntetider. Mera ändamålsenligt synes vara att lägga befogenheten att medgiva uppskov hos vederbörande centrala fackmyndighet, nämligen medicinalstyrelsen. Gentemot en sådan ordning skulle kunna invändas att medicinalstyrelsen är central myndighet endast för undersökningsavdelningarna vid sinnessjukhusen, medan sinnessjukavdelningarna vid fångvårdsanstalterna i organisatoriskt hänseende sorterar under fångvårdsstyrelsen. Det gäller dock här ett medicinskt arbetsfält, och endast medicinalstyrelsen har tillräckliga möjligheter att överblicka de personella resurserna. Den enda praktiskt lämpliga anordningen är därför att medicinalstyrelsen har ansvar för att sinnesundersökningarna även inom fångvården utföres på de i lagen angivna tiderna. Visst samarbete med fångvårdsstyrelsen torde redan nu vara upprättat; i den mån det visar sig behövt torde bestämmelser därom få meddelas i administrativ ordning. Det bör alltså åligga medicinalstyrelsen att tillse att arbetet vid undersökningsstationerna bedrivs effektivt och med den snabbhet som kan fordras samt att, om så icke är fallet — i samarbete med fångvårdsstyrelsen, såvitt angår sinnessjukavdelningarna vid fångvården — vidtaga erforderliga åtgärder.»

2. Utlåtandenas avfattning.

Gällande bestämmelser m. m. Bestämmelser om vad utlåtandet över verkställd sinnesundersökning skall innehålla finns upptagna i 42 § fjärde stycket sinnessjuklagen. Där stadgas, att undersökningsläkaren i utlåtandet skall ange den undersöktes sinnessällstånd vid gärningens begående och om han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnesbeskaffenhet bli föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skall vidare angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. Om någon som ej är sinnessjuk eller sinnesslö förklaras vid gärningens begående ha lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, skall utlåtandet tillika innehålla skälen till att sådan jämställdhet anses föreligga.

De rättspsykiatriska utlåtandena består som regel av två skilda delar, undersökningsjournalen och själva utlåtandet. Den förra är icke en journal i egentlig mening utan en sammanställning av det primärmaterial, varpå undersökningsläkaren grundar sitt utlåtande. Journalen inledes vanligen med ett sammandrag av rättegångshandlingarna, vilket följes av en redo-

görelse för den sociala utredning, som företagits i samband med undersökningen. Härefter plägar i skilda avdelningar återgivnas de under observations-tiden direkt gjorda iakttagelserna beträffande den tilltalades kroppsliga och psykiska tillstånd. Efter skildringen av det psykiska tillståndet följer den medicinska och sociala förhistorien såsom den framkommit under läkarens och socialassistentens utforskning av den tilltalade (autoanamnesen). Journalen avslutas vanligen av en av den tilltalade på egen hand avfattad levnadsskildring.

Själva utlåtandet består, enligt den praxis som utbildat sig, i allmänhet av följande delar: 1) en summarisk sammanfattning av undersökningsjournalen med hänsyn till dess epikritiska bedömande, 2) en differentialdiagnostisk utredning, 3) en kortfattad analys av den kriminalpsykologiska, socialprognostiska och kriminalpolitiska situationen, 4) en kort sammanfattning av det resultat, vartill sjukvårdsläkaren på grund av undersökningen kommit.

Den nyssnämnda bestämmelsen om utlåtandenas avfattning tillkom i samband med 1945 års ändringar i sinnessjuklagen. Under förarbetena till dessa ändringar behandlades i olika sammanhang frågan om utlåtandenas form och innehåll. Departementschefen uttalade därvid bl. a., att det fick ankomma på granskningsmyndigheten, d. v. s. medicinalstyrelsen, att meddela sådana anvisningar beträffande avfattningen av utlåtandena, att dessa icke gjordes mera vidlyftiga än som var oundgängligen behövt. Några anvisningar om utlåtandenas avfattning har emellertid icke meddelats av medicinalstyrelsen.

Utredningen och yttrandena.

Utredningen och yttrandena däröver redovisas å s. 46—52 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen bl. a. följande.

»Sinnessjuklagen innehåller i sin gällande lydelse vissa bestämmelser angående avfattningen av utlåtande över sinnesundersökning. Undersökningsläkaren skall i utlåtandet ange den undersöktes sinnesskick tillstånd vid gärningens begående. Vidare skall han ange huruvida den undersökte är i behov av vård å sinnessjukhus eller eljest bör på grund av sin sinnesbeskaffenhet bli föremål för särskild åtgärd. Han skall ange de skäl och omständigheter på vilka han grundar sitt omdöme. Förklaras någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslös, vid gärningens begående ha lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur att den måste anses jämförbar med sinnessjukdom, skall utlåtandet innehålla skälen till att sådan jämförbarhet anses föreligga. De nämnda bestämmelserna i sinnessjuklagen tillkom i samband med 1945 års lagstiftning om sinnesundersökningar. Redan då uppmärksammade man det förhållandet, att utlåtandena i vissa fall var

mycket utförliga. Strafflagberedningen gav uttryck åt den uppfattningen, att utlåtandena gjordes onödigt vidlyftiga. Några föreskrifter i detta avseende meddelades emellertid ej i lagen, utan det förutsattes att medicinalstyrelsen i egenskap av granskningsmyndighet skulle meddela de anvisningar som kunde finnas erforderliga. Hittills har sådana anvisningar ej utfärdats.

Vid sin inventering av olika möjligheter att nedbringa de långa väntetiderna har 1953 års utredning även upptagit frågan om utlåtandenas avfattning. Utredningen har konstaterat att utlåtandena kännetecknats av stor vidlyftighet och att någon ändring i detta avseende icke förmärkts efter ikraftträdandet av 1945 års lagstiftning. Enligt utredningens mening bör det vara möjligt att utan olägenheter väsentligt nedskära utlåtandenas omfattning. Utredningens förslag i detta avseende anknäyer till den av utredningen föreslagna uppdelningen av sinnesundersökningarna i två särskilda kategorier. Beträffande de enklare undersökningarna skulle utlåtandena kunna avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med det formulär som gäller för läkarintyg enligt 1939 års särskilda förundersökningslag, och även eljest skulle utlåtandena avsevärt nedskäras till omfånget.

Spörsmålet har, såsom framgår av den föregående redogörelsen, vid remissbehandlingen föranlett en ganska livlig diskussion, där skiftande åsikter kommit till uttryck. För egen del vill jag efter övervägande av vad som anförts av utredningen och av olika remissinstanser ansluta mig till den uppfattningen, att det egentliga syftet med utlåtandet — att lämna domstolen vägledning för bedömande av fallet — kan tillgodoses genom väsentligt kortare utlåtanden än som i många fall brukar presteras. Den ambition som kommer till uttryck i en omsorgsfull och utförlig redovisning av undersökningsmaterialet och de skäl varpå utlåtandet grundas är värd allt erkännande. Men på samma sätt som när det gäller utförandet av själva undersökningen bör i detta avseende en anpassning ske efter undersökningsfallens olika beskaffenhet. Särskilt gäller detta redovisningen av undersökningsmaterialet, men även själva utlåtandet torde i många fall med fördel kunna nedskäras betydligt. De farhågor som från vissa håll uttalats för att den vetenskapliga forskningen skulle kunna bli lidande av en begränsning av utlåtandenas omfattning synes mig överdrivna, då undersökningsmaterialet — oavsett vad som redovisas till domstolen — kan bevaras och göras tillgängligt för erforderlig systematisk bearbetning i vetenskapligt syfte. Vad särskilt angår det sammandrag av rättegångshandlingar som nu inleder utlåtandena torde det närmast vara till fördel att det helt avskaffas. För domstolen är detta sammandrag värdelöst, och för vetenskapligt bruk kan det utgöra en felkälla. I sistnämnda hänseende torde vara till större nytta att avskrift av domen i målet alltid insändes till kriminologiska centralarkivet.

Av samma skäl som jag anfört i frågan rörande en differentiering av själva undersökningarna torde det ej vara lämpligt att genomföra en formlig kategoriklyvning av undersökningsfallen såvitt angår utlåtandenas avfatt-

ning. I varje fall synes ej i själva lagen — utöver vad som redan föreskrives beträffande utlåtandenas avfattning — böra meddelas annan bestämmelse än att utlåtandet ej skall avfattas vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömning. De olika undersökningsfallen beskaffenhet är alltför skiftande för att närmare föreskrifter lämpligen skall kunna meddelas i lagen. Detta gäller även den särskilt omtvistade frågan i vad mån undersökningsjournal — d. v. s. sammanställningen av undersökningsmaterialet — bör upprättas och bifogas utlåtandet. Man kan emellertid icke vara säker på att en ändring verkligen skall kunna ernås enbart genom att komplettera lagen med en allmän regel av den nyss angivna innebörden. För att säkra ett effektivt resultat torde anvisningar böra meddelas med närmare riktlinjer för hur utlåtandena bör avfattas för att de skall anses uppfylla de i lagen ställda fordringarna. I likhet med vad jag föreslagit beträffande själva undersökningarna bör de erforderliga anvisningarna meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av medicinalstyrelsen.»

3. Den obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen.

Gällande bestämmelser m. m. Jämlikt 42 § femte stycket sinnessjuklagen skall undersökningsläkaren, då utlåtande över sinnesundersökning avgives, samtidigt insända en avskrift därav till medicinalstyrelsen. Om styrelsen finner anledning föreligga till ytterligare psykiatrisk granskning, skall styrelsen ofördröjligen underrätta domstolen härom. Granskningen inom medicinalstyrelsen verkställas av föredraganden i styrelsens rättspsykiatriska nämnd. Någon skyldighet för domstolen att inhämta medicinalstyrelsens utlåtande är icke föreskriven för det fall att styrelsen till domstolen anmäler, att behov av ytterligare psykiatrisk granskning syntes styrelsen föreligga. I allmänhet föranleder dock en dylik anmälan, att domstolen beslutar inhämta medicinalstyrelsens utlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Sådant utlåtande kan domstolen begära även om medicinalstyrelsen lämnar läkarutlåtandet utan erinran.

I 44 § sinnessjuklagen finns bestämmelser för det fall att domstolen beslutar inhämta medicinalstyrelsens utlåtande. Styrelsen äger då föranstalta om förnyad undersökning av den tilltalade genom läkare, som medicinalstyrelsen utser.

I fråga om den praxis, som utbildats inom medicinalstyrelsen vid granskningen av utlåtandena, har utredningen från föredraganden i medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd inhämtat vissa uppgifter, som återges å s. 54—55 i propositionen.

Här må anmärkas följande siffror, som belyser medicinalstyrelsens granskning av utlåtandena.

A. Utlåtanden angående häktade.

Å r	Anmälan om behov av ytterligare granskning		Härav ändrad bedömning av med.-styrelsen	
	Antal	% av samtliga utlåt.	Antal	% av samtliga utlåt.
1	2	3	4	5
1949	77	14,0	32	5,8
1950	63	12,6	25	5,0
1951	54	10,7	22	4,4
1952	44	8,5	18	3,5

B. Utlåtanden angående icke häktade.

1	2	3	4	5
1949	97	20,5	55	11,6
1950	77	14,4	41	7,7
1951	68	12,7	31	5,8
1952	59	11,1	28	5,3

Frågan om borttagande av centralgranskningen var föremål för livlig diskussion i samband med 1945 års lagstiftning om sinnesundersökningar. *Strafflagberedningen* hade i ett 1942 avgivet betänkande föreslagit, att den centrala granskningen skulle avskaffas, därvid bl. a. framhållits, att utlåtandena avfattades med tanke på eftergranskningen och därför gjordes onödigt vidlyftiga.

Departementschefen hyste emellertid tvekan om det tillrädliga att vid denna tidpunkt avskaffa den centrala granskningen och anförde härom följande.

Bedömandet i rättspsykiatriska frågor har med våra hittillsvarande tillräknelighetsbestämmelsers oklara avfattning och olika undersökningsläkares skiftande uppfattning varit mindre enhetligt och medicinalstyrelsens granskning av de avgivna utlåtandena torde ha verkat i utjämnande riktning. Behov av en sådan kontroll av de enskilda undersökningsläkarnas verksamhet torde åtminstone under en övergångstid efter den nya organisationens genomförande alltjämt föreligga. Särskilt beaktande förtjänar i detta sammanhang att förslag till nya tillräknelighetsbestämmelser föreligger. Genomföres detta förslag, är det uppenbarligen av största vikt att praxis i fråga om tillämpningen av de nya bestämmelserna redan från början blir så fast och enhetlig som möjligt. En central granskning av de avgivna läkarutlåtandena kan här bliva vägledande.

Första lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande:

Inom utskottet ha olika meningar yppats rörande behovet för närvarande av en central granskning av de rättspsykiatriska utlåtandena. Enighet här

rätt om att ett utlåtande över verkställd sinnesundersökning är att jämställa med ett vanligt sakkunniguttalande, till vilket domstolen har att taga självständig ställning. Det har också framhållits, att domstolen äger möjlighet att höra undersökningsläkaren personligen, om den skulle finna erforderligt att införskaffa kompletterande upplysningar, en anordning som dessutom står i god överensstämmelse med principerna för en muntlig process. Å andra sidan har hävdats, att behov av en central granskning alltjämt föreligger, därvid framhållits att önskemålet om en enhetlig kår av rättspsykiatriska undersökningsläkare endast blivit ofullständigt tillgodosett genom den föreslagna omorganisationen av undersökningsväsendet. Härjämte har erinrats om de nya tillräknelighetsbestämmelser, som föreslagits av utskottet. Utskottet har med hänsyn till vad sålunda anförts funnit sig böra förorda ett bibehållande tillns vidare av den centrala granskningen.

Utredningen och yttrandena.

Utredningen och yttrandena däröver redovisas å s. 56—60 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen följande.

»Före tillkomsten av 1929 års sinnessjuklag var det medicinalstyrelsen som avgav utlåtanden över sinnesundersökningar i brottmål. Utlåtandet grundades på ett av läkare utfärdat intyg angående den misstänktes sinnesbeskaffenhet. Den ordning som infördes med 1929 års lag innebär, att undersökningsläkaren avger sitt utlåtande direkt till domstolen. Han är emellertid skyldig att insända en avskrift av utlåtandet till medicinalstyrelsen, som har att, därest styrelsen finner anledning föreligga till ytterligare rättspsykiatrisk granskning, därom ofördröjligen underrätta domstolen. Syftet med denna centralgranskning är, enligt uttalanden som gjordes i samband med lagstiftningens genomförande, att tillgodose största möjliga enhetlighet i det rättspsykiatriska bedömandet.»

Departementschefen erinrade härefter om att spørsmålet om centralgranskningen var föremål för ingående överväganden i samband med genomförandet av 1945 års lagstiftning angående sinnesundersökningarna samt fortsatte.

»När 1953 års utredning enligt sina direktiv haft att taga ståndpunkt till frågan om centralgranskningen har utredningen naturligt nog i första hand sett frågan ur synpunkten om granskningen har någon väsentligare betydelse för de långa väntetiderna. Utredningen har i detta hänseende givit uttryck åt den uppfattningen, att centralgranskningen icke kan fränkännas ett visst ansvar för uppkomsten av den nuvarande stora balansen vid undersökningsavdelningarna. Hänsynen till den centrala granskningen kan nämligen enligt utredningen vara en av orsakerna till den vidlyftighet som präglar sinnesutlåtandena, i det utlåtandena skrives mera med hänsyn till medicinalstyrelsens granskning än för att tjäna till vägledning för domstolen. Utredningen framhåller i samband härmed att den önskvärda differentieringen och förenklingen av utlåtandenas avfattning icke så väl går

samman med ett bibehållande av centralgranskningen. Då ett sådant bibehållande icke med fog kan anses påkallat ur andra synpunkter, har utredningen i sin promemoria förordat centralgranskningens slopande.

Som jag nyss nämnde ansågs vid genomförandet av 1945 års lagstiftning centralgranskningen böra bibehållas under en övergångstid för att säkra största möjliga enhetlighet vid tillämpningen av de nya tillräknelighetsbestämmelserna. Nu har så lång tid förflutit efter antagandet av de nya bestämmelserna, att god erfarenhet torde ha vunnits. Visserligen är undersökningsväsendet ej fullt tillfredsställande organiserat, och en centralgranskning kan måhända vara befogad bl. a. med hänsyn till att undersökningar för närvarande i viss utsträckning måste utföras av läkare utanför organisationen. Därest ett slopande av centralgranskningen, såsom utredningen antagit, kan medverka till ett nedbringande av balansen, är emellertid detta en fördel som väger tungt. Utredningens förslag har också tillstyrkts i det stora flertalet remissyttranden. Medicinalstyrelsen och rättspsykiatriska föreningen har förordat att granskningen bibehållas beträffande de s. k. jämställdhetsfallen (sådana fall av själslig abnormitet som anses jämställd med sinnessjukdom). Det är givet att tveksamma fall kan uppkomma speciellt inom detta gränsområde. Jag anser det emellertid mest rationellt att slopa granskningen i dess helhet. Det får förutsättas att domstolarna, när ovisshet kan råda beträffande bedömningen av dylika fall — liksom av tveksamma fall i övrigt — utnyttjar möjligheten att inhämta utlåtande från medicinalstyrelsen. Utredningen har understrukt betydelsen av att medicinalstyrelsen i dylikt utlåtande anger skälen för sin uppfattning. Jag vill erinra om att enligt en år 1953 på riksdagens initiativ vidtagen ändring av 44 § sinnessjuklagen uttryckligen stadgats, att i detta hänseende för medicinalstyrelsens utlåtanden gäller samma grundsatser som beträffande utlåtanden av undersökningsläkare.»

4. Utredning om den misstänktes person.

Gällande bestämmelser m. m. Bestämmelser om personundersökning i brottmål finnes som förut nämnts i lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål. Enligt 1 § nämnda lag må i brottmål, där det prövas erforderligt, särskild förundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpligast för hans rättande. Sådan förundersökning är enligt 2 § obligatorisk beträffande häktad under tjuguet år, där ej anledning är till antagande, att utredning om de personliga förhållandena ändå kommer att vara för domstolen tillgänglig. Samma regel gäller med vissa närmare angivna undantag beträffande häktad över tjuguet år. Utan att förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändå är tillgänglig får ej dömas till straffarbete eller fängelse i sex månader eller däröver eller till ungdomsfängelse eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas.

Enligt sinnessjuklagen, 42 § andra stycket och 43 § fjärde stycket, må vid sinnesundersökning undersökningsläkaren hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen och hos domstolen göra framställning om att förhör i målet hålles med personer, som kan antagas äga kännedom om sådana omständigheter.

Frågan, hur den utredning om den misstänktes person som erfordras för sinnesundersökningen, skall införskaffas, var föremål för diskussion vid förarbetena till 1945 års lagstiftning på hithörande område. *Strafflagberedningen* föreslog införande av en särskild föreskrift att, innan förordnande om sinnesundersökning meddelades, erforderlig utredning skulle förebringas om den tilltalades levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt. Beredningen framhöll bl. a., att det syntes önskvärt både ur synpunkten av tidsbesparing för läkaren och därmed för undersökningen samt för kontrollen av uppgifternas riktighet, att utredningsmaterialet i lämplig utsträckning införskaffades av domstolen. *Departementschefen* fann emellertid särskild föreskrift om skyldighet för domstolen att sörja för erforderlig utredning rörande den tilltalades person icke påkallad. Som skäl för sin ståndpunkt angav departementschefen, att det låg i sakens natur, att även om domstolen nedlade omsorg på att utredningen om den tilltalades personliga förhållanden blev så god som möjligt, läkaren dock behövde infordra kompletterande upplysningar, då domstolen icke alltid kunde avgöra vilka omständigheter som ägde relevans för det psykiatriska bedömandet. Ofta torde för övrigt behov av utredning på viss punkt yppa sig först under undersökningens gång. Riksdagen anslöt sig till departementschefens uppfattning.

Den 22 juni 1949 utfärdades av justitiedepartementet ett cirkulär till de allmänna domstolarna i riket angående möjligheterna att utnyttja äldre material vid bedömande av sinnesbeskaffenheten hos den som är misstänkt för brott. I detta cirkulär påpekades att material för bedömandet ganska ofta kan finnas i handlingar angående vissa offentliga myndigheters tidigare befattning med den misstänkte. Som exempel nämndes barnavårdsnämnd, nykterhetsnämnd, skyddskonsulent, ungdomsfängelsenämnden, interneringsnämnden och centrala fångregistret.»

Utredningen och yttrandena.

Utredningen och yttrandena däröver redovisas å s. 63—68 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen följande.

»Såsom framgår av den föregående redogörelsen var spørsmålet om personutredning i sådana brottmål, där sinnesundersökning är aktuell, föremål för övervägande i samband med 1945 års lagstiftning om sinnesundersökningar. Några särskilda bestämmelser i ämnet meddelades emellertid ej i det sammanhanget. 1953 års utredning har nu upplagit denna fråga och

undersökt i vad mån det kan vara möjligt att nedbringa väntetiderna genom att från undersökningsläkaren avlasta arbetet med att införskaffa utredning om den misstänktes person.

Det är givet att en omsorgsfull personutredning är en viktig förutsättning för att sinnesundersökningen skall giva ett tillförlitligt resultat, och för sinnesundersökningens snabba genomförande måste det vara av stort värde att personmaterialet i största möjliga omfattning redan från början är tillgängligt för undersökningsläkaren. Vid sådant förhållande är det angeläget att utredning om den misstänktes personliga förhållanden föreligger redan innan beslut om sinnesundersökning meddelas av domstolen. Det kan dock ifrågasättas om det är befogat att, såsom utredningen i sin promemoria föreslagit, meddela föreskrift om att personundersökning städse skall föregå beslut om sinnesundersökning. Vad beträffar förstagångsbrottslingar torde praktiskt taget alltid personundersökning verkställas med föranledande av den nuvarande bestämmelsen i 1 § i 1939 års förundersökningslag. I sådana fall då den misstänkte har tidigare kriminell belastning kan det i vissa fall vara tillfyllest att man får tillgång till det material angående den misstänktes personliga förhållanden som redan finnes hos olika myndigheter. Domstolarna bör i sådana fall ha frihet att handla efter omständigheterna. Några ytterligare författningsbestämmelser till vägledning för domstolarna då det gäller föranstaltande av sådan personundersökning som avses i 1939 års lag synes mig ej behövlige.

Emellertid torde det böra klargöras vem som har att svara för anskaffandet av sådana handlingar av betydelse för bedömandet av den misstänktes sinnesbeskaffenhet, vilka förvaras hos olika myndigheter, i den mån dylika handlingar ej blir tillgängliga i samband med personundersökning eller eljest. I ett cirkulär från justitiedepartementet år 1949 har domstolarna uppmanats att i största möjliga utsträckning införskaffa material som kan tjäna till vägledning vid bedömandet av den misstänktes sinnesbeskaffenhet. Med cirkuläret åsyftades att fästa domstolarnas uppmärksamhet på möjligheterna att genom utnyttjande av redan befintliga kunskapskällor i vissa fall träffa ett avgörande utan att fullständig sinnesundersökning behövde anordnas. Om sinnesundersökning tidigare verkställts beträffande den misstänkte, är givetvis utlåtandet däröver en utomordentligt viktig sådan kunskapskälla, men även handlingar rörande andra samhällsingripanden kan vara av betydelse. Äldre material av nu avsedd beskaffenhet fyller den dubbla funktionen att för domstolen underlätta bedömandet, huruvida sinnesundersökning är behövlige, och att — då detta bedömande leder till beslut om sinnesundersökning — underlätta läkarens arbete och därigenom främja ett snabbt genomförande av undersökningen. På de skäl som utredningen närmare har utvecklat synes mig mest ändamålsenligt att domstolen är verksam för anskaffande av dylikt äldre material. Jag vill förorda att en bestämmelse härom upptages i sinnessjuklagen. Bestämmelsen bör emellertid ej få en helt kategorisk avfattning, då det såsom utredningen påpekat i vissa fall kan vara lämpligare att en

handling infordras först sedan undersökningsläkaren fått hand om fallet.

I syfte att underlätta anskaffandet av handlingar angående tidigare samhällsinspanden har utredningen föreslagit, att i domstolarnas uppgifter till straffregistret skall anmärkas i målet verkställd sinnesundersökning eller personundersökning eller införskaffat intyg över kort läkarundersökning och att dessa uppgifter skall medtagas då utdrag ur straffregistret utfärdas. Jag vill tillstyrka detta förslag, som förefaller mig vara ändamålsenligt. För genomförande av förslaget torde en komplettering av lagen om straffregister vara påkallad.»

III. Specialmotivering till lagförslagen.

Föredragande departementschefen anförde vid lagrådsremissen bl. a. följande.

»Utredningen har endast på en punkt föreslagit lagändring nämligen såvitt angår slopandet av den obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen. I övrigt har utredningen, som avsett att de föreslagna åtgärderna skulle kunna genomföras utan dröjsmål, föreslagit bestämmelser av administrativ natur. De förslag, som i det föregående framlagts på grundval av utredningens promemoria, föranleder emellertid ett flertal lagändringar. Ändring måste sålunda vidtagas i 4 § lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål. I anslutning härtill vill jag föreslå, att de i nämnda lag använda uttrycken »särskild förundersökning» och »förundersökare» utbytes mot benämningarna »personundersökning» och »personundersökare». Uttrycket förundersökning användes numera i rättegångsbalken såsom allmän beteckning för den förberedande undersökningen i brottmål. Med hänsyn därtill är det mindre lämpligt att använda benämningen särskild förundersökning för den utredning om den tilltalades person som här avses. Benämningen personundersökning — som i praxis redan användes i betydande utsträckning — ger ett riktigare uttryck för vad som avses med undersökningen. Det sålunda förordade utbytet föranleder ändring såväl i lagens rubrik som i praktiskt taget alla dess paragrafer. På grund härav har 1939 års lag i förslaget ersatts med en ny lag.

Inom justitiedepartementet har vidare utarbetats förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister samt lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).»

Lagrådet.

Justitieråden Nissen och Hellquist lämnade förslagen utan erinran.

Justitierådet Karlgren anförde:

De remitterade lagförslagen skulle medföra delvis ganska ingripande förändringar i rättsreglerna på det föreliggande området. Den korta tid, som stått till buds för granskning av förslagen, har icke medgivit mycket ingående överväganden av de konsekvenser, som dessa förändringar må kunna föranleda. Emellertid synas mot förslagen kunna riktas invändningar i följande hänseenden.

Enligt remissprotokollet åsyftas med ändringen i 41 § sinnessjuklagen att i viss omfattning ersätta sinnesundersökning enligt denna lag med s. k. kort läkarundersökning. Sistnämnda undersökning skall, ehuru dess främsta uppgift är att utröna huruvida sinnesundersökning i sinnessjuklagens mening är motiverad, kunna tjäna såsom grundval för straffriförklaring »i enkla och klara fall», närmare bestämt i de fall då på grund av läkarintyg, som jämlikt lagen om personundersökning i brottmål avgivits av psykiater, framstår såsom uppenbart, att brottet begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsvärksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen. Denna utvidgning av tillämplighetsområdet för den korta läkarundersökningen — som också föranlett en tilläggsbestämmelse i 4 § andra stycket lagen om personundersökning i brottmål — synes icke kunna förordas. Det måste, såsom under remissbehandlingen erinrats, vara betänkligt, att en person kan förklaras sinnessjuk efter en summarisk undersökning av en läkare i avsaknad av rättspsykiatrisk utbildning, utan att vederbörande underkastats närmare observation på undersökningsavdelning och utan att kontroll från medicinsk överinstans anordnats. Framför allt ur synpunkten av behovet av rättssäkerhet kan en sådan regel icke anses försvarlig. Risken för att domstolarna med stöd av vad dylika efter kort undersökning utfärdade läkarintyg innehålla bedöma ett fall som enkelt och klart, fastän detsamma i verkligheten är mer eller mindre komplicerat, bör förvisso icke underskattas. Betänkligheterna skulle väl i någon mån minskas, om undersökningsläkaren ålades att i konklusionen i sitt utlåtande uttryckligt ange, huruvida det enligt hans mening är uppenbart, att den tilltalade handlat under inflytande av ifrågavarande själsliga abnormitet, men de skulle även under denna förutsättning i väsentliga grad kvarstå. En olägenhet är också, att här icke skulle komma att gälla den för sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen tillämpliga regeln, att beslut om undersökning ej må meddelas med mindre den misstänkte erkänt gärningen eller övertygande bevisning förebragts att han begått densamma. En person kunde alltså efter en summarisk läkarundersökning komma att i samband med brottmålet stämpas som sinnessjuk även när han är oskyldig till den gärning som lagts honom till last. — Jämväl enligt nuvarande lydelsen av 41 § sinnessjuklagen

kan visserligen domstolen nöja sig med en kort läkarundersökning, om fullständig sinnesundersökning av särskilda skäl finnes obehövligen. Men denna bestämmelse har tydligen, såsom förarbetena bestyrka, avsetts att vinna tillämpning allenast inom ett mycket snävt avgränsat område.

Vad angår utlåtanden om sinnesundersökningar i enlighet med sinnessjuklagen lär icke kunna bestridas, att dessa understundom äro mera utförliga än som är av behovet påkallat. En viss förkortning av desamma kan förty vara önskvärd. Om emellertid för detta ändamål vederbörande undersökningsläkare skulle föranledas att i någon större omfattning beskära redovisningen i utlåtandena av det primärmaterial, varpå slutsatserna beträffande den tilltalades sinnesbeskaffenhet grundas, innebure detta enligt min mening en farlig utveckling. De invändningar, som under remissbehandlingen riktats mot tanken att en dylik »stympning» av utlåtandena skulle komma till stånd, förefalla tungt vägande. Det är ett rättsskyddsintresse av första rang, att de premisser noggrant angivas, på vilka konklusionerna i utlåtandena bygga. Sker icke detta, kan näppeligen undvikas, att domstolarna utan vidare bliva bundna av vad undersökningsläkarna dekretera som sin uppfattning. En viktig rättssäkerhetsgaranti ginge därmed till spillo. Skulle man åter bibehålla kravet på en övertygande redovisning av premisserna men ändå dock fordra, att åt utlåtandena gäves en kortare och mera koncis avfattning, kan detta visserligen icke lända annat än till fördel. Men den eftersträfvade tids- och arbetsbesparingen vunnas i så fall knappast, åtminstone icke mera generellt. Ty det är en gammal erfarenhet, att det ofta kräver mer tid och möda att skriva kort än utförligt eller brett.

Då nu syftet synes vara att med den föreslagna nya regeln i 42 § 3 mom. andra stycket sinnessjuklagen — och med i anslutning därtill framdeles meddelade administrativa bestämmelser — befrämja en utveckling hän mot en viss reducering av det i utlåtandena redovisade primärmaterial, avstyrkes för min del upptagandet i sinnessjuklagen av denna regel, trots att regeln i sig själv icke utsäger något annat än vad som ligger i sakens natur och ur sådan synpunkt kunde tyckas vara i allt fall oskadlig.

Enligt de remitterade förslagen skall den obligatoriska granskningen i medicinalstyrelsen av utlåtanden rörande sinnesundersökningar enligt sinnessjuklagen upphöra. Även denna förändring skulle innebära, att en viktig rättsskyddsgaranti slopades, och den bör därför enligt min åsikt icke accepteras. Av avgörande betydelse torde vara att redan den omständigheten, att den som avgiver ett dylikt utlåtande vet med sig att hans uttalanden bliva föremål för granskning av överordnad sakkunnig myndighet, är ägnad att bidra till en omsorgsfull, objektiv och klarläggande utredning av grunderna för hans ställningstagande. Om därav understundom vållas större vidlyftighet i avfattningen av utlåtandena än eljest skulle varit fallet, lär detta med tanke på de viktiga avgöranden som det här gäller vara en mindre olycka. I förhållande till nämnda indirekta verkan av medicinalstyrelsens ifrågavarande överprövning är det av mera underordnat intresse, i vilken utsträckning överprövningen lett till en ändrad bedömning i förekommande

fall. Den tillgängliga statistiken avseende åren 1949—1952 utvisar för övrigt, att samma överprövning haft en rätt avsevärd betydelse i berörda hänseende. När det på sina håll talats om att medicinalstyrelsens granskning i det hela vore en skengranskning, måste detta följaktligen anses vara uppenbart missvisande. Det torde vara en illusion, om man föreställer sig att medicinalstyrelsens granskning kan effektivt ersättas genom att domstolen, efter det den erhållit ett utlåtande enligt sinnessjuklagen, föranstaltar om ytterligare psykiatrisk granskning. Så kan naturligtvis tänkas ske i ett eller annat fall, men säkerligen blott undantagsvis. Behovet av en centralgranskning ur synpunkten av att därigenom befrämjas enhetlighet vid tillämpningen av de svårtolkade tillräknelighetsbestämmelserna synes vidare alltjämt vara för handen; av intresse är härutinnan bl. a. medicinalstyrelsens remissyttrande. Och det av utredningen framförda argumentet, att den föreslagna differentieringen av sinnesundersökningarna och förenklingen av utlåtandena icke ginge väl samman med bibehållandet av medicinalstyrelsens granskning, har icke så stor bärkraft, om man på sätt ovan skett ställer sig betänksam just till nämnda förenkling särskilt vad angår redovisningen i utlåtandena av primärmaterialet. Hur ingripande utredningen tänkt sig berörda beskärning av sagda material skola bliva belyses för resten av att man synes förutsätta, att utlåtandena i sitt förkortade skick främdeles icke längre skulle lämpa sig för en överprövning å medicinalstyrelsens sida. Icke ens denna medicinskt sakkunniga myndighet, menas det tydligen, skulle alltså utan särskilda föranstaltningar ha tillräckligt material till sitt förfogande för att kunna taga ståndpunkt till frågan om hållbarheten av undersökningsläkarens slutsatser om den tilltalades sinnesbeskaffenhet.

De missförhållanden, som givit anledning till de föreliggande lagförslagen, torde icke i avgörande grad kunna hävas med de medel, som i remissprotokollet förordas. För ändamålet torde fasthellre i främsta rummet erfordras en radikal förstärkning av undersökningsväsendets organisation, vilket i sin ordning synes förutsätta gynnsammare ekonomiska villkor för vederbörande läkare.

Regeringsrådet Eckerberg yttrade:

Otvivelaktigt innebära de nu föreslagna lagändringarna en försämring av processmaterialet i de brottmål vari tvekan kan råda om den åtalades sinnesbeskaffenhet. Detta följer bland annat av förslaget att slopa den obligatoriska granskningen i medicinalstyrelsen av alla utlåtanden över sinnesundersökningar i brottmål, och det framgår även tydligt av motiveringen till förslaget härom. Då centralgranskningen under åren 1949—1952 resulterat i en ändrad bedömning från medicinalstyrelsens sida av 4,4—5,8 % av utlåtandena angående häktade och 5,3—11,6 % av utlåtandena angående icke häktade, kan denna granskning icke anses vara utan betydelse för domstolsavgörandena. Som skäl för centralgranskningens slopande har bland annat framhållits, att den i övrigt föreslagna differentieringen av un-

dersökningarna och förenklingen av utlåtandena icke går väl samman med ett bibehållande av centralgranskningen. Det förutsattes tydligen, att utlåtandena framdeles icke skola innehålla en så fyllig redogörelse för de iakttagelser och övriga fakta, varå läkarens slutomdömen grundas, att ens den medicinska sakkunskapen inom medicinalstyrelsen skall vara i stånd att med ledning av utlåtandena pröva dessa omdömens bärkraft. Långt mindre kan man då förvänta en sådan prövning från domstolarnas sida, utan dessa skulle troligen i regel finna sig nödsakade att okritiskt lägga läkarutlåtandena till grund för sina beslut i tillräknelighetsfrågor eller frågor om bestämmande av påföljd för brott.

Vad nu sagts synes måhända böra leda till ett avstyrkande av väsentliga delar av de remitterade lagförslagen. Emellertid ha dessa därvid behandlats endast ur rättssäkerhetens synpunkt. Att rättssäkerheten i processen värnas och icke försämrats är förvisso ett önskemål av största betydelse, men även detta önskemål kan understundom få vägas mot ett annat av likaledes stor tyngd, nämligen önskemålet om snabbhet i processen. Nu förhåller det sig uppenbarligen så, att på grund av det ringa antalet psykiatrer, som för närvarande står till förfogande för verkställande av sinnesundersökningar i brottmål, samt de krav, som ställas på dessa undersökningar och utlåtandena över dem, högst avsevärda dröjsmål uppstått med målens slutliga domstolsbehandling. En snar ändring av detta allvarliga missförhållande är en angelägen åtgärd. Då den föreslagna lagstiftningen innebär en sådan åtgärd, och därtill synbarligen den enda som nu och inom en nära framtid står till buds, anser jag mig, trots det först sagda, icke böra avstyrka förslagen. Önskvärt synes dock vara att denna lagstiftning endast får provisorisk karaktär i avbidan på den förstärkning av undersökningsväsendets organisation som framstår såsom en angelägenhet av stor vikt.

Utskottet.

Den nuvarande organisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet tillkom genom beslut av 1945 års riksdag. Den trädde i kraft den 1 januari 1946 och har sedan dess i huvudsak varit oförändrad. Såsom framgår av den föregående redogörelsen är organisationen uppbyggd på så sätt, att sinnesundersökning av misstänkt som är häktad verkställs vid särskilda sinnessjukavdelningar vid fångvårdsanstalterna, under det att undersökning av misstänkt på fri fot utföres vid statliga sinnessjukhus av där för detta ändamål anställda läkare. Sedan lång tid tillbaka arbetar det rättspsykiatriska undersökningsväsendet under stora svårigheter. Tillströmningen av undersökningsfall har varit större än som kunnat bemästras med tillgängliga arbetskrafter. Under den tid som förflutit efter ikraftträdandet av den nya organisationen har arbetsbalansen endast tidvis hållit sig på en någorlunda godtagbar nivå. Även om en viss förbättring i fråga om arbetsbelastningen kunnat skönjas under den allra senaste tiden, är balansen

dock alltjämt oroväckande, och väntetiderna är, såsom framgår av de ovan lämnade statistiska uppgifterna, ofta mycket långa. Det är uppenbart, att detta tillstånd kan tillskynda de misstänkta som väntar på undersökning avsevärt lidande. Även ur allmän synpunkt måste de långa väntetiderna inge allvarliga betänkligheter. Särskilt är det ur kriminalpolitisk synpunkt synnerligen otillfredsställande, att det slutliga sakförandet av ett brott fördröjes under lång tid, medan den misstänkte väntar på undersökning. Allvarliga missförhållanden råder således inom undersökningsväsendet, och det är en angelägen åtgärd att få en förbättring till stånd.

Den viktigaste orsaken till den nuvarande krissituationen inom undersökningsväsendet torde vara att finna i att de tillgängliga arbetskrafterna icke räcker till. I direktiven för 1953 års utredning om sinnesundersökningar m. m. konstateras också, att organisationen för sådana undersökningar och psykiatriskt biträde inom fångvården är otillräckliga för sina uppgifter. Med hänsyn härtill är den närmast till hands liggande lösningen av förevarande problem att tillföra organisationen ett större antal psykiatrer. På grund av bristen på läkare med psykiatrisk utbildning låter sig detta emellertid icke omedelbart göra. Under dessa förhållanden får man, såsom framhålles i de nyssnämnda direktiven, söka andra utvägar för att komma till rätta med arbetsbelastningen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. En grundtanke i den föreliggande propositionen är att detta resultat kan ernås genom en minskning av psykiatrernas arbete på varje undersökningsfall. I detta syfte föreslås i propositionen flera olika åtgärder. Effekten av dessa åtgärder var för sig kan väl icke beräknas bli alltför stor, men när de får samverka med varandra kommer de utan tvekl, även med den modifikation som utskottet här nedan förordar, att medföra en icke oväsentlig förbättring av det nuvarande tillståndet.

En verklig och varaktig lösning av förevarande problem torde emellertid såsom nyss antytts kunna åstadkommas endast genom att ett större antal läkare kan lockas till den rättspsykiatriska banan. Utskottet vill därför kraftigt understryka departementschefens uttalande om nödvändigheten av att främja en utökning av psykiaterkåren. Den nuvarande undersökningsorganisationen är i viss mån av provisorisk karaktär, och även andra spörsmål än rekryteringen av psykiatrer kan vara i behov av omprövning. Departementschefen pekar särskilt på uppdelningen av undersökningsväsendet i skilda delar för häktade och icke häktade. Denna uppdelning är en betydelsefull fråga, som bör omprövas. Utskottet har vid sin behandling av ärendet inhämtat muntliga upplysningar från ett flertal psykiatrer. Därvid har bl. a. framkommit, att en omständighet som medverkar till att fördröja undersökningarna beträffande misstänkta på fri fot är att den misstänkte ofta underlåter att infinna sig för undersökning på utsatt tid. Då man icke har tillgång på andra undersökningsfall, föranleder detta att icke oväsentlig arbetstid går förlorad. Enligt utskottets mening är detta ett missförhållande som man måste försöka komma till rätta med. Olika lösningar kan härvidlag övervägas. Det är tänkbart, att man får införa

vidgade möjligheter till intagande för undersökning. I första hand torde det emellertid böra undersökas, huruvida man icke kan nå tillfredsställande resultat genom en sådan organisation av undersökningsväsendet, att arbetstiden i de berörda fallen kan utnyttjas för undersökning av misstänkta som är häktade. Ehuru frågan om organisationen är ett spörsmål på längre sikt och något förslag härutinnan icke föreligger till behandling i förevarande ärende, har utskottet icke velat underlåta att i anslutning till departementschefens uttalanden sålunda framhålla vissa synpunkter på denna fråga.

I detta sammanhang finner utskottet också anledning att något beröra ett annat organisatoriskt problem. En av de vägar som anvisas av utredningen för att ernå en viss avlastning av psykiaternas arbetsbörda är att detta kan ske genom ökning av antalet socialassistenter och skrivbiträden samt förstärkning av den maskinella utrustningen (diktafon, skrivmaskiner m. m.). Vad beträffar skrivpersonalen och den maskinella utrustningen kan enligt departementschefen erforderliga förstärkningar genomföras med utnyttjande av redan beviljade anslag. Enligt vad utskottet inhämtat har de av utredningen redovisade önskemålen, särskilt såvitt angår den maskinella utrustningen, redan i väsentliga delar tillgodosetts. Däremot går departementschefen icke in på frågan om tillsättande av ytterligare socialassistenttjänster under förklaring att denna fråga nära sammanhänger med spörsmålet om läkarorganisationens uppbyggande. I motionerna I: 536 och II: 687 understrykes emellertid angelägenheten av att en ökning av antalet socialassistenter äger rum redan från och med nästa budgetår.

Socialassistenternas medverkan vid sinnesundersökningarna är enligt vad som framgått av den utredning, vilken förebragts inför utskottet, av väsentlig betydelse. Det synes också råda ett bestämt samband mellan det arbetsresultat som uppnås av de olika läkarna och tillgången på sådana assistenter. Enligt vad erfarenheten visar uppnås de bästa resultaten i fråga om antalet avgivna utlåtanden vid de undersökningsavdelningar, som består av en läkare och — förutom skrivbiträde — en socialassistent. Även om den ovan omförmälda ojämnheten i fråga om antalet avgivna utlåtanden vid de olika undersökningsstationerna otvivelaktigt också beror av andra orsaker, är det tydligt, att tillgången på socialassistenter här spelar en betydande roll. Under nu rådande krissituation på undersökningsväsendets område kan det givetvis icke godtagas, att psykiaternas arbetskapacitet vid vissa avdelningar icke kan helt utnyttjas på grund av att antalet socialassistenter är otillräckligt. Vad motionärerna i detta avseende anför är därför enligt utskottets mening synnerligen beaktansvärt. Då något yrkande på denna punkt emellertid icke förekommer i de utskottet tilldelade motionerna, föranleder dessa icke härutinnan någon utskottets hemställan. Den av motionärerna berörda frågan om skyddskonsulentorganisationen finner utskottet ej anledning att här ingå på.

Utskottet övergår härefter till behandling av de i propositionen

föreslagna särskilda åtgärderna för nedbringande av arbetsbalansen inom undersökningsväsendet.

Enligt propositionen skall man i första hand eftersträva att avlasta undersökningsläkarnas arbetsbörda genom en differentiering av sinnesundersökningarna med hjälp av läkarundersökning enligt 1939 års lag om särskild förundersökning i brottmål (kort undersökning). I enkla och klara fall skall enligt propositionen dylik undersökning kunna tjäna såsom grundval för straffrifyrkning och även intagning på sinnessjukhus för vård under förutsättning att undersökningen utförts av psykiater. I anslutning härtill föreslås ett tillägg till 4 § andra stycket förundersökningslagen. Genom detta tillägg inskärpes vikten av att sådant läkarintyg som avses i nämnda paragraf anskaffas i sådana fall, då anledning föreligger till antagande att den misstänkte faller under 5 kap. 5 § strafflagen och omständigheterna gör sannolikt, att målet på grundval av sådant intyg kan avgöras utan sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen. I motionerna I: 536 och II: 687 yrkas i denna del avslag å propositionen under förklaring att den föreslagna nya ordningen innebär ett betänkligt avsteg från de i lagstiftningen efter hand accepterade grundläggande principerna för anordnandet av sinnesundersökningar.

Den korta läkarundersökningens främsta uppgift är att tjäna till vägledning för domstolen vid bedömandet av frågan huruvida sinnesundersökning i sinnessjuklagens mening är motiverad. Av förarbetena till 1939 års lag framgår, att avsikten däremot icke har varit, att intyg över kort undersökning skulle göra utlåtande enligt sinnessjuklagen överflödigt. Efter den ändring som vidtogs i 41 § sinnessjuklagen genom 1945 års lagstiftning kan dock sinnesundersökning enligt sinnessjuklagen underlåtas, där sådan undersökning av särskilda skäl finnes obehövlig. De exemplifierande motivuttalanden, som gjordes vid tillkomsten av detta undantagsstadgande, ger vid handen, att detsamma avsetts för vissa alldeles uppenbara fall. Det är givet, att den korta läkarundersökningen kan utnyttjas för vinnande av säker utredning huruvida alldeles uppenbara fall av straffrihet föreligger. Något hinder finnes alltså ej mot att domstolen i de undantagsfall, som avses med ifrågavarande stadgande i 41 § sinnessjuklagen, understundom införskaffar erforderlig utredning om den tilltalades sinnesbeskaffenhet genom att låta verkställa kort undersökning. I enlighet härmed torde lagrummet i praktiken tillämpas, och mot en dylik tolkning kan någon befogad anmärkning icke göras. Däremot anser sig utskottet icke kunna förorda en sådan utvidgning av användningen av den korta undersökningen som kan antagas följa av den i propositionen föreslagna kompletteringen av 41 § sinnessjuklagen. Ej heller kan utskottet tillstyrka, att ett efter kort undersökning utfärdat intyg i något fall får läggas till grund för intagning på sinnessjukhus. Såsom en ledamot av lagrådet framhåller bör man icke underskatta risken för att domstolarna med stöd av innehållet i ett sådant intyg bedömer ett

fall som uppenbart, fastän detsamma i verkligheten är mer eller mindre komplicerat. Ifrågavarande intyg utfärdas regelmässigt efter en summarisk undersökning utan att den misstänkte underkastas närmare observation på undersökningsavdelning. Under sådana förhållanden torde det icke kunna undvikas att även skickliga rättspsykiatrer understundom gör sig skyldiga till felbedömningar av undersökningsfallen. Enligt det föreliggande förslaget erfordras dessutom icke att läkaren har rättspsykiatrisk utbildning, utan även psykiatrer utom facket skall kunna anlitas. Det är tydligt, att dessa psykiatrer i allmänhet icke har samma förutsättningar som rättspsykiatrer-na för nu ifrågavarande uppgift. Inom psykiaterkåren i vårt land förekommer för närvarande ett förhållandevis stort antal inflyttade utlänningar. Flera av dessa torde icke till fullo behärska svenska språket och saknar förtrogenhet med våra förhållanden. I sådana fall föreligger naturligtvis risk för att undersökningsfallen blir oriktigt bedömda. Det nu ifrågavarande ändringsförslaget torde icke heller vara av sådan betydelse med avseende å belastningen av den rättspsykiatriska undersökningsorganisationen, att man därför har anledning nedsätta kraven på säkerhet. Enligt vad utskottet inhämtat torde det nämligen här endast röra sig om ett förhållandevis ringa antal fall. I den mån dessa fall i verkligheten är av enkel beskaffenhet, bör de ju icke förorsaka undersökningsläkaren alltför mycket tid och arbete.

Ehuru den korta undersökningen således enligt utskottets mening icke bör göra egentlig sinnesundersökning överflödig, kan den på annat sätt utnyttjas i syfte att avlasta undersökningsorganisationen. På flera håll i landet tillämpas redan det systemet att domstol i regel icke beslutar sinnesundersökning förrän den tilltalade genomgått kort undersökning och det därvid befunnits att egentlig sinnesundersökning är påkallad. Genom den korta undersökningen kan det sålunda undvikas att onödiga sinnesundersökningar kommer till stånd. Erfarenheterna av detta system torde vara goda, varför detsamma synes böra komma till ökad tillämpning. Ehuru det självfallet icke bör ifrågakomma att inskränka användningen av sinnesundersökning, där sådan åtgärd är av behovet påkallad, synes det nämligen möjligt att genom en mera noggrann förhandsprövning från domstolens sida åvägbringa en viss sovring bland undersökningsfallen. Det må här slutligen också framhållas, att även om en kort undersökning efterföljes av vanlig sinnesundersökning den förra undersökningen icke saknar värde utan kan utgöra ett värdefullt hjälpmedel för undersökningsläkaren.

Av vad ovan anförts framgår, att utskottet icke finner sig kunna tillstyrka de föreslagna ändringarna i 41 och 47 §§ sinnessjuklagen. Vid denna prövning avstyrker utskottet jämväl det föreslagna tillägget till 4 § andra stycket förundersökningslagen. Däremot tillstyrkes den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i första stycket av nämnda paragraf. Innebörden av denna ändring är att den nuvarande begränsningen beträffande häktad, att läkare vid anstalten alltid skall förordnas att avgiva intyg, borttages, så att domstolen alltid får möjlighet att förordna psykiater, om sådan finnes att tillgå vare sig vid anstalten eller utom densamma.

Sinnessjuklagen innehåller icke några direkta föreskrifter om hur omfattande en sinnesundersökning skall göras. Genom bestämmelser i 42 § fjärde stycket sinnessjuklagen har endast indirekt angivits en minimigräns för undersökningens omfattning. Undersökningen måste göras åtminstone så ingående, att läkaren på grundval av vad som därvid framkommit kan ge besked i de hänseenden som anges i lagrummet. Undersökningsläkaren har sålunda möjlighet att inom vida gränser lämpa undersökningen efter det särskilda fallet. I utredningens promemoria framhålls, att denna möjlighet dock i praktiken utnyttjats i mycket ringa utsträckning. I stället har undersökningarna i fråga om sin omfattning kommit att präglas av en viss schablonmässighet. Enligt departementschefen är en differentiering av sinnesundersökningarna nödvändig för att väntetiderna skall kunna nedbringas. En uttrycklig föreskrift föreslås därför införd i 42 § sinnessjuklagen om att undersökningen till sin omfattning skall anpassas efter undersökningssfallets beskaffenhet. Närmare anvisningar för hur den avsedda differentieringen skall genomföras föreslås skola utfärdas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av medicinalstyrelsen. Ändamålet med dessa anvisningar skall vara att — utan sådan formlig kategorisklyvning som föreslagits av utredningen — ge normer för en anpassning av undersökningarna efter de olika undersökningssfällens beskaffenhet och att även i övrigt, bl. a. genom föreskrifter om förtur för enklare fall och lämpliga tidsfrister för arbetets bedrivande, sörja för att väntetiderna såvitt möjligt nedbringas. I propositionen föreslås, att Kungl. Maj:t erhåller bemyndigande i förevarande hänseende. De i ämnet väckta motionerna går över huvud taget icke in på frågan om sinnesundersökningarnas omfattning. Det i motionerna I: 536 och II: 687 framställda yrkandet att det föreslagna 4 mom. i 42 § sinnessjuklagen skall utgå innebär emellertid att Kungl. Maj:t icke erhåller det begärda bemyndigandet i fråga om tillämpningsföreskrifter.

Det är tydligt, att olika undersökningssfäll är olika svåra att bedöma samt att det arbete och den tid som kräves för att komma fram till ett tillförlitligt resultat också växlar från fall till fall. Utredningen torde bestyrka, att det är möjligt att nedbringa väntetiderna, därest varje undersökning till sin omfattning anpassas efter fallets beskaffenhet. En allmän bestämmelse om att så skall ske bör därför inflyta i sinnessjuklagen. För att en sådan bestämmelse skall få nämnvärd effekt torde det vara nödvändigt att meddela närmare tillämpningsföreskrifter. Det bör på sätt föreslås i propositionen få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, medicinalstyrelsen att meddela erforderliga anvisningar. Utskottet, som alltså tillstyrker de i denna del föreslagna lagändringarna, har icke heller funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anför rörande innehållet i de här avsedda administrativa föreskrifterna.

I samband med behandlingen av frågan om sinnesundersökningarnas omfattning föreslås i propositionen en viss jämkning av vad i 42 § sinnessjuklagen stadgas om den tid inom vilken undersökningen skall verkställas. För att det tydligare än av den nuvarande ordalydelsen skall framgå, att den

föreskrivna fristen av sex veckor icke är avsedd att vara en normalt tid utan en maximitid, skärpes nämligen regeln att sinnesundersökning skall verkställas »utan dröjsmål» på så sätt, att det stadgas att undersökningen skall verkställas »med största möjliga skyndsamhet». Även denna lagändring finner sig utskottet böra tillstyrka.

Den nuvarande ordningen för prövning av fråga om anstånd med avgivande av utlåtande enligt sinnessjuklagen föreslås i propositionen ändrad på så sätt, att denna prövning, som enligt gällande rätt ankommer på domstolarna, överflyttas till medicinalstyrelsen. Enligt vad som anföres i motionerna I: 529 och II: 677, vari yrkas avslag på propositionens förslag, är detta förslag icke tillräckligt motiverat. Särskilt framhåller motionärerna, att medicinalstyrelsen saknar all kännedom om de fall, som är under utredning på de olika undersökningsstationerna, under det att domstolen äger ingående kännedom om sina egna fall. I synnerhet anser motionärerna den föreslagna nya ordningen vara omotiverad i fråga om de undersökningar som verkställas vid fångvårdens sinnessjukavdelningar, eftersom dessa i organisatoriskt hänseende sorterar under fångvårdsstyrelsen.

Den omständigheten att medicinalstyrelsen självfallet icke äger samma kännedom om undersökningsfallen som domstolen är i förevarande sammanhang av underordnad betydelse. I de flesta fall grundar sig nämligen läkarens begäran om anstånd icke på omständigheterna i det särskilda fallet utan på att undersökningsavdelningen är belastad med ett flertal andra undersökningsfall med förtursrätt. Där en dylik begäran undantagsvis motiveras med de särskilda omständigheterna i ett visst fall, bör det ej bereda några svårigheter att utan omgång tillföra medicinalstyrelsen erforderlig kännedom därom. Med hänsyn till att arbetsbelastningen vid undersökningsavdelningarna är den omständighet som i allmänhet åberopas till stöd för uppskovsansökningarna, är det å andra sidan tydligt, att en verklig prövning av dessa ansökningar ej kan ske utan förtrogenhet med de olika avdelningarnas arbetsförhållanden. Domstolarna torde icke ha möjlighet att förvärva sådan förtrogenhet. Erfarenheten visar också att domstolarnas prövning av dessa frågor har blivit en formalitet. I allmänhet anser sig nämligen domstolarna icke kunna vägra att bevilja anstånd som begäres under åberopande av anhopning av undersökningsfall. Om någon domstol i sådana fall vägrar att medge anstånd, torde detta knappast medverka till en allmän förkortning av väntetiderna utan möjligen resultera i att de undersökningsfall, som kommer från andra domstolar, blir satta i efterhand. Under sådana förhållanden utgör den nuvarande ordningen icke någon verklig spärr mot alltför långa väntetider. Otvivelaktigt är det därför mera ändamålsenligt att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag lägga uppgiften att pröva uppskovsansökningar på den centrala fackmyndigheten. I likhet med departementschefen anser utskottet det lämpliga vara, att denna prövning får ankomma på medicinalstyrelsen även såvitt avser de undersökningsfall, som

går till fångvårdens undersökningsavdelningar. Medicinalstyrelsen har möjlighet att överblicka de personella resurserna och kan genom periodiska rapporter från undersökningsavdelningarna kontinuerligt följa arbetsbelastningen vid dessa. Med den av Kungl. Maj:t föreslagna ordningen synes därför de bästa förutsättningar skapas för att anstånd icke skall beviljas utan en verklig prövning och att denna i sin mån kommer att medverka till en begränsning av väntetiderna. Utskottet biträder alltså Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag.

En såväl i utredningens promemoria som i propositionen ingående diskuterad fråga avser utlåtandenas avfattning. Departementschefen uttalar för sin del den uppfattningen, att det egentliga syftet med utlåtandena — att lämna domstolen vägledning för fallets bedömande — kan tillgodoses genom väsentligt kortare utlåtanden än som i många fall brukar presteras. I propositionen föreslås därför ett tillägg till 42 § sinnessjuklagen med uttrycklig föreskrift att utlåtandet ej skall avfattas vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömande. Härutöver avses att i särskilda anvisningar meddela närmare riktlinjer för hur utlåtandena bör avfattas för att de skall anses uppfylla lagens fordringar. I likhet med vad som föreslås beträffande själva undersökningarna skall det ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, på medicinalstyrelsen att meddela de erforderliga tillämpningsföreskrifterna. I motionerna I:536 och II:687 anföres, att det icke bör ifrågakomma att i lag eller med administrativa föreskrifter binda läkarens handlingsfrihet i dessa ömtåliga frågor. Läkaren, som är ansvarig för utlåtandets innehåll och konklusioner, bör enligt motionärerna få redovisa materialet på sätt som han finner bäst ägnat att tjäna till ledning för domstolen och att garantera den misstänktes rättssäkerhet. Under åberopande härav yrkar motionärerna avslag å Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.

I 42 § fjärde stycket sinnessjuklagen meddelas vissa allmänna bestämmelser om innehållet i utlåtandena. Dessa bestämmelser ger uttryck för en viktig princip, nämligen att utlåtandet skall vara avfattat på sådant sätt att det blir möjligt för domstolen att på grundval därav bilda sig en självständig uppfattning om den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Ett utlåtande över verkställd sinnesundersökning är nämligen att jämföra med ett vanligt sakkunniguttalande, till vilket domstolen har att taga självständig ställning. Det är från denna utgångspunkt man har att avgöra vilket innehåll utlåtandena bör ha. Utskottet har därvid kommit till den uppfattningen, att utlåtandena i allmänhet bör kunna avfattas betydligt kortare än vad som för närvarande sker. Liksom själva undersökningarna bör anpassas efter undersökningsfallens beskaffenhet är det i vissa fall ofrånkomligt att utlåtandena blir mycket omfattande, under det att undersökningsresultatet i andra fall bör kunna redovisas i ett mycket kortfattat utlåtande. Hittills har emellertid utlåtandena särskilt i enkla och medelsvåra fall ofta erhåll-

lit en onödigt vidlyftig avfattning. Detta torde sammanhånga med att utlåtandena, såsom i annat sammanhang framhålles, icke avfattas uteslutande med tanke på att lämna domstolen erforderlig ledning för fallets bedömande. Det nu anförda har närmast haft avseende på de egentliga utlåtandena. Huruvida undersökningsjournalen bör avskaffas och i stället samtliga relevanta uppgifter inarbetas i det egentliga utlåtandet är närmast en praktisk fråga som torde få avgöras av läkaren själv eller genom anvisningar av medicinalstyrelsen. Vad beträffar reciten ansluter sig utskottet till departementschefens uppfattning att den helt bör slopas. Även i fråga om redovisningen av undersökningsiakttagelserna bör förkortningar kunna göras. Sålunda är det t. ex. helt överflödigt att i utlåtandet återge olika testprotokoll. Å andra sidan måste det understrykas, att primärmaterialet ej får nedskäras på sådant sätt att domstolens möjlighet att självständigt bedöma fallet förringas.

Om en förkortning av utlåtandena i enlighet med vad sålunda anförts kommer till stånd, torde detta medföra en icke oväsentlig arbetsbesparing för undersökningsläkarna. Det bör därför tillses, att utlåtandena ej avfattas vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömande. Tillräckliga skäl för att införa en uttrycklig föreskrift härom i själva lagen synes dock ej föreligga, utan en dylik föreskrift torde hellre böra meddelas i administrativ ordning. Utskottet finner sig därför icke kunna tillstyrka det härutinnan föreslagna tillägget till 42 § sinnessjuklagen. Däremot har utskottet icke något att erinra mot att Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen bemyndigas att utfärda erforderliga anvisningar i fråga om sättet för avfattande av utlåtanden. Därvid förutsätter dock utskottet, att de av utskottet ovan framhållna synpunkterna kommer att beaktas.

Enligt propositionen skall den obligatoriska granskningen av utlåtandena i medicinalstyrelsen upphöra. I motionerna I: 529 och II: 677 yrkas å andra sidan under åberopande av rättssäkerhets-skäl att denna granskning skall bibehållas.

Anledningen till att Kungl. Maj:t i förevarande sammanhang föreslår slopande av centralgranskningen är att denna icke kan fränkännas medansvar för uppkomsten av arbetsbalansen inom undersökningsorganisationen. Det förhåller sig nämligen utan tvivel så att utlåtandena i många fall skrives mera med tanke på medicinalstyrelsens granskning än för att tjäna till vägledning för domstolen, vilket torde vara en av de viktigaste orsakerna till den förut berörda vidlyftigheten hos utlåtandena. Härtill kommer, att den önskvärda förenklingen av dessa, i synnerhet sloandet av reciterna, knappast går att förena med den nuvarande ordningen för centralgranskningen. Det skulle nämligen bli nödvändigt att på annat sätt ge medicinalstyrelsen del av rättegångshandlingarna, vilket icke synes kunna ske utan omgång och tidsutdräkt. Det är alltså tydligt, att ett slopande av centralgranskningen, ehuru denna i och för sig icke nämnvärt fördröjer målens handläggning, skulle vara förenat med betydande praktiska fördelar.

Såsom ovan erinrats var spörsmålet om centralgranskningen föremål för ingående överväganden i samband med genomförandet av 1945 års lagstiftning angående sinnesundersökningar. Främst med tanke på de samtidigt införda nya tillräknelighetsbestämmelserna ansågs därvid denna granskning böra bibehållas under en övergångstid. Av de förut lämnade statistiska uppgifterna beträffande medicinalstyrelsens granskning framgår, att denna föranleder ett ändrat bedömande i ett icke alltför ringa antal fall. Farhågor har därför icke saknats inom utskottet för att ett slopande av granskningen skulle innebära risk för en oenhetlig praxis. Särskilt har man därvid åsyftat de s. k. jämställdhetsfallen, d. v. s. sådana fall av själslig abnormitet som anses jämställda med sinnessjukdom. Emellertid ger de nyss berörda statistiska uppgifterna vid handen, att praxis har blivit alltmer stabiliserad. Värdet av centralgranskningen bör ej heller överskattas. Vid övervägandet av förevarande spörsmål har utskottet därför kommit till den uppfattningen, att centralgranskningen nu utan olägenhet kan slopas. Därvid förutsätter utskottet dock, att domstolarna, vilka redan med nuvarande ordning av eget initiativ begär yttrande från medicinalstyrelsen i viss utsträckning, kommer att inhämta dylikt yttrande i varje tveksamt fall.

I utredningens promemoria framhålles angelägenheten av att avlasta arbete från undersökningsläkaren genom att på förhand införskaffa utredning om den misstänktes person. Utredningen föreslår för sin del i detta syfte bl. a. en uttrycklig föreskrift om att, innan beslut om sinnesundersökning meddelas, särskild förundersökning skall äga rum, för såvitt icke därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig. Någon dylik bestämmelse föreslås visserligen icke i propositionen, men det framhålles däri att en omsorgsfull personutredning är en viktig förutsättning för att sinnesundersökningen skall ge ett tillförlitligt resultat. Detta uttalande vill utskottet för sin del understryka.

I detta sammanhang diskuteras i propositionen jämväl frågan om vem som bör ha att svara för anskaffandet från myndigheter som tidigare tagit befattning med den misstänkte av sådana handlingar som kan antagas vara av betydelse vid bedömandet av hans sinnesbeskaffenhet. Departementschefen anser att domstolen bör vara verksam för anskaffandet av dylikt äldre material, och i propositionen föreslås att en bestämmelse härom upptages i sinnessjuklagen. I anslutning härtill föreslås också ett tillägg till lagen om straffregister av innebörd att uppgift till registret jämväl skall innehålla upplysning om verkställd personutredning. Avsikten är att ändra formulären till straffuppgifter så att dessa kommer att upptaga sinnesundersökning samt särskild förundersökning (personundersökning) och intyg över kort läkarundersökning. Vad sålunda föreslagits torde vara ändamålsenligt och ägnat att medföra en önskvärd lättnad för undersökningsläkarna. Dessa förslag, som icke mött någon kritik i motionerna, tillstyrkes av utskottet.

Vad slutligen angår de särskilda lagförslagen så ger dessa utskottet anledning till följande yttrande. Enligt propositionen skall 1939

års lag om särskild förundersökning i brottmål ersättas med en ny lag om personundersökning i brottmål. Bortsett från de i det föregående behandlade ändringarna i 4 § skiljer sig den nya lagen från den nuvarande endast så till vida att benämningarna »särskild förundersökning» och »förundersökare» utbyts mot »personundersökning» och »personundersökare», varjämte vid avfattningen av förslaget iakttagits, att lagen om tvångsuppföstran numera är upphävd. I motionerna I: 536 och II: 687 framhålles, att lagen är i behov av komplettering och omarbetning i andra och viktigare delar samt att de i propositionen föreslagna ändringarna synes kunna anstå i avvaktan på en mera omfattande reformering av lagen. Under återopande härav finner sig motionärerna icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag.

På de skäl, som härutinnan anförts av departementschefen, anser också utskottet, att uttrycken »särskild förundersökning» och »förundersökare» bör utbytas mot de i propositionen föreslagna. Då ett sådant utbyte föranleder ändring såväl i lagens rubrik som i flertalet av dess paragrafer, måste det anses mest ändamålsenligt att den nuvarande lagen på sätt föreslås i propositionen ersättes med en helt ny lag. Visserligen kommer lagen i övrigt att bli föremål för översyn i anslutning till strafflagberedningens utredning angående den villkorliga domen m. m., men detta förhållande bör enligt utskottets mening icke utgöra något hinder mot att redan nu genomföra de i propositionen föreslagna ändringarna, vilka icke torde komma att beröras vid den förestående översynen av lagen. På grund härav tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag till lag om personundersökning med den ändring beträffande 4 § som framgår av det ovan anförda.

Mot de här ovan ej särskilt berörda förslagen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom propositionen framlagda förslagen till lag om personundersökning i brottmål och lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321) samt med avslag å motionerna I: 529 och II: 677 — måtte

1. för sin del antaga det här ovan intagna förslaget till lag om personundersökning i brottmål med den ändringen att 4 § erhåller följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

4 §.

Domstolen må, när skäl därtill äro, besluta att läkarintyg angående misstänkt skall anskaffas. Att avgiva sådant intyg, vilket skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar, förordnas om möjligt en psykiater.

I brottmål, där anledning föreligger till antagande, att den misstänkte Där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, skall läkarintyg

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall läkarintyg som ovan sägs av domstolen anskaffas, såframt omständigheterna göra sannolikt, att målet därigenom kan avgöras utan inhämtande av utlåtande enligt sinnessjuklagen. Läkarintyg skall, där utlåtande enligt sinnessjuklagen ej inhämtats, vara införskaffat innan någon dömes till ungdomsfängelse.

Misstänkt, som ej är häktad, är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som läkaren bestämmer. Uteblir den misstänkte, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

2. för sin del antaga det här ovan intagna förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister; samt

3. för sin del antaga följande förslag till

L a g

om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Härigenom förordnas, att 41, 41 a, 42, 43, 44, 46 och 46 a §§ samt 47 § 2 mom. sinnessjuklagen den 19 september 1929 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Härigenom förordnas, att 41 a, 42, 43, 44, 46 och 46 a §§ sinnessjuklagen den 19 september 1929¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

41 §.

Föreligger anledning till antagande att den, som är misstänkt för brott, begått brottet under inflytande av sådan själslig abnormitet eller tillfälligt rubbad själsverksamhet som avses i 5 kap. 5 § strafflagen, skall domstolen förordna om sinnesunder-

¹ Senaste lydelse, se beträffande 41 a, 42, 43, 46 och 46 a §§ SFS 1945:467 samt beträffande 44 § 1953:340.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

sökning enligt vad nedan sägs, där ej på grund av läkarintyg, som jämlikt lagen om personundersökning i brottmål avgivits av psykiater, framstår såsom uppenbart, att brottet begåtts under sådant inflytande, eller sinnesundersökningen eljest av särskilda skäl finnes obehöfelig. Sinnesundersökning skall ock ske, där domstolen finner särskild utredning om den misstänktes sinnesbeskaffenhet vara av betydelse för bestämmande av påföljd för brottet eller eljest för målets avgörande.

Finnes brottet — — — därtill äro.

41 a §.

Uppkommer fråga om sinnesundersökning av den som är misstänkt för brott, skall domstolen, i den mån det lämpligen kan ske, från myndigheter, som tidigare tagit befattning med den misstänkte, infordra sådana handlingar, som kunna antagas vara av betydelse för bedömandet av hans sinnesbeskaffenhet.

Beslut om — — — — — begått densamma.

Har beslut — — — — — därtill äro.

Där rätten — — — — — stängda dörrar.

42 §.

1. Sinnesundersökning av den, som förvaras i häkte, skall verkställas å sinnessjukavdelning vid fångvården av där anställd läkare. För undersökningen skall den häktade överföras till den sinnessjukavdelning, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall mottaga för sinnessjukdom misstänkta från det häkte, där han förvaras. Domstol, som förordnat om undersökningen, skall skyndsamt översända samtliga handlingar i målet till nämnda avdelning.

Undersökningsläkaren må hos polismyndighet begära utredning angående omständigheter av betydelse för undersökningen, så ock hos domstolen göra framställning om att förhör i målet hålles med personer, som kunna antagas äga kännedom om sådana omständigheter. Därvid bör an-givas vad utredningen eller förhöret skall avse. Skall förhör äga rum, ankomme på domstolen att föranstalta om att förhöret varder hållet samt att underrätta undersökningsläkaren om förhöret. Angående ersättning åt den, som inkallats till förhöret för att höras, gälle vad angående ersättning av allmänna medel till vittnen finnes stadgat; dock skall ersättningen alltid stanna å statsverket.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

2. Sinnesundersökning skall verkställas med största möjliga skyndsamhet och till sin omfattning anpassas efter undersökningsfallets beskaffenhet.

Utlåtande över undersökningen skall avgivas sist inom sex veckor från det handlingarna inkommo till sinnessjukavdelningen, i den mån ej medicinalstyrelsen i särskilt fall på framställning av undersökningsläkaren medger anstånd. Vid utlåtandet skola fogas de av domstolen till sinnessjukavdelningen överlämnade handlingarna.

3. I utlåtandet skall undersökningsläkaren ange den undersöktes sinness tillstånd vid gärningens begående, så ock huruvida han är i behov av vård å sinnessjukhus. Finnes den undersökte eljest böra på grund av sin sinnessbeskaffenhet bliva föremål för särskild åtgärd, bör sådant anmärkas. I utlåtandet skola ock angivas de skäl och omständigheter, på vilka däri givet omdöme grundas. Förklaras någon, som ej är sinnessjuk eller sinnesslö, vid gärningens begående hava lidit av annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom, skall utlåtandet tillika innehålla skälen till att sådan jämställdhet anses föreligga.

Utlåtandet skall ej avfattas vidlyftigare än som erfordras för att lämna domstolen ledning för fallets bedömande.

4. De närmare anvisningar som må finnas påkallade beträffande tillämpningen av vad i 2 och 3 mom. är stadgat meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av medicinalstyrelsen.

43 §.

Sinnesundersökning av — — — undersökningen hör.

Den, som — — — allvarlig olägenhet.

Finnes det — — — viss tid.

I fall, som avses i denna paragraf, skola föreskrifterna i 42 § 1 mom. andra stycket och 2—4 mom. i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att den i 2 mom. andra stycket stadgade tiden för utlåtandes avgivande skall räknas från det handlingarna inkommo till sjukhuset.

44 §.

Prövar domstol — — — i målet.

Vad i 42 § 3 mom. stadgas om utlåtande av undersökningsläkare skall äga motsvarande tillämpning beträffande medicinalstyrelsens utlåtande.

Medicinalstyrelsen äge — — — följande iakttagas.

1) Det åligger — — — i målet.

2) Undersökning av — — — dit överföras.

*(Kung. Maj:ts förslag.)**(Utskottets förslag.)*

3) Jämväl medicinalstyrelsen äger begära utredning eller göra framställning om förhör, som i 42 § 1 mom. andra stycket sägs, och för undersökningen påkalla intagning å sinnessjukhus av den, som vistas å fri fot. Varder förhör utsatt, åligge domstolen att underrätta medicinalstyrelsen därom.

4) Vederbörande läkares ——— med avgivandet.

46 §.

Ej må ——— ägt rum.

Å sådan undersökning skola bestämmelserna i 42 och 43 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om myndighet, som påkallat undersökningen; dock att, om läkare hos myndigheten gjort framställning om förhör, det skall ankomma på myndigheten att förordna om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna myndigheten meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § 1 mom. andra stycket omförmälas. Prövar myndigheten erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § därvid lända till efterrättelse med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

46 a §.

Finner fångvårdsstyrelsen anledning förekomma därtill att någon, som undergår straff, underkastas förvaring, skall styrelsen, innan interneringsnämndens yttrande i frågan inhämtas, föranstalta om undersökning av hans sinnesbeskaffenhet och beträffande frågan huruvida han efter frigivningen kan antagas bliva vådlig för annans säkerhet till person eller egendom, där ej av särskilda skäl sådan undersökning finnes obehövlig.

Beträffande undersökningen skola bestämmelserna i 42 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse, med iakttagande av att vad där stadgas om domstolen i stället skall gälla om styrelsen; dock att, om läkare hos styrelsen gjort framställning om förhör, det skall ankomma på styrelsen att föranstalta om sådant förhör vid lämplig underrätt och på rätten att lämna styrelsen meddelande om förhöret och vidtaga de åtgärder, som i 42 § 1 mom. andra stycket omförmälas. Prövar styrelsen erforderligt, att jämväl medicinalstyrelsens utlåtande inhämtas, skola stadgandena i 44 § i vad de avse häktad äga motsvarande tillämpning med enahanda avvikelser, som nyss angående läkarundersökningen sagts.

47 §.

2. *Har domstol på grundval av utlåtande, som jämlikt detta kapitel avgivits av undersökningsläkare eller medicinalstyrelsen, eller på grundval*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

av läkarintyg, som jämlikt lagen om personundersökning i brottmål avgivits av psykiater, förklarar häktad, som icke jämlikt 1 mom. kvarhålls å sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, på grund av sin sinnesbeskaffenhet från ansvar fri, och är den häktade enligt utlåtandet eller intyget i behov av vård å sinnessjukhus, skall han därefter förvaras å sinnessjukavdelning vid fångvården; och skall beträffande honom vad i 1 mom. stadgas äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

B) att motionerna I: 536 och II: 687, i den mån de icke besvarats genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1954.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Branting, Lindblom, Lodenius, Björnberg, fru Gärde Widemar, herr Lindgren och fru Wallentheim;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Gezelius, Skoglund i Umeå, Andersson i Björkäng, Larsson i Stockholm, fru Eriksson i Stockholm och herr Lundqvist.
